

# ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΩΝ ΦΙΛΟΜΑΘΩΝ.

ΤΙΜΗ ΕΤΗΣΙΑΣ  
ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ

Προκληρωτά εις Αθήνας  
τῶ ἐκδότῃ.  
Διὰ τοὺς ἑνὸς τῆς Ἑλλά-  
δος συνδρομητῆς δρ. 10.  
Διὰ τοὺς ἑκτὸς αὐτῆς » 12.

Ἐκδίδεται τρίς τοῦ  
μηνός.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ἘΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ.

ΑΙ ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ  
ΓΙΝΟΝΤΑΙ

Παρά τοῖς Κ. Κ. Διδασκά-  
λοις καὶ τοῖς ἐπιστάταις τῶν  
Ταχυδρομείων ἐν τῇ ἡμε-  
ρᾷ.  
Ἐν δὲ τῇ ἀλλοδαπῇ πα-  
ρά τοῖς Κ. Κ. Ἑλληνικῶς  
Προξένους καὶ τοῖς ἰδιαιτέ-  
ροις ἐπιτρόποις τοῦ ἑαδῶ-  
του.

Ὅχι οἱ πολλὰ, ἀλλ' οἱ χρήσιμα ἀναγινώσκοντες εἰσι σπουδαῖοι.  
(ΑΡΙΣΤΙΠΠΟΣ.)  
Ἐάν τις φιλομαθῆς, ἔση καὶ πολυμαθῆς.  
(ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ.)

Τὴν ἐξῆς σπουδαίαν περὶ Δημοσθένους διατριβὴν ἐ-  
ρανιζόμεθα ἐκ τῆς Τεργεσταίας «Κλειοῦς».  
Ὁ μεγαίστην τῆς Γαλλίας Περσινὸν εὐηρεστήθη νὰ  
συκοφαντήσῃ τὸν Δημοσθένη ὡς βίψιστον καὶ προδότην.  
Πάντες βίβαια οἱ τῆς ἀρχαίας ἱστορίας εἰδήμονες ἐμει-  
δίασαν διὰ τὴν ἀπλότητα τοῦ γάλλου Δουκὸς, καὶ ὁ  
Δημοσθένης μένει καὶ θὰ μένη Δημοσθένης, ἔλεγχος  
τῆς πολιτικῆς τῶν Περσινῶν. Ὀφείλεται πολὺ εὐγνω-  
μοσύνη εἰς τὸν Κ. Συντάκτην τῆς «Κλειοῦς», διότι  
ἔβράβησε τόσον ὠρεῖα τὸν Κ. δούκα, καὶ διότι λαμπρὸν  
ἀνάγνωσμα προπατορικῆς δόξης παρέσχεν ἡμῖν.

## ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΣΙΝΟΥ.

Τί κοινὸν κοινὴ καὶ βαλανείω; ἴσως ἐπιφωνήσῃ τις  
ἐπὶ τῇ προκειμένῃ ἐπιγραφῇ. Τί κοινὸν μεταξὺ τοῦ  
κρατίστου τῶν ῥητόρων καὶ τοῦ δουκὸς τῆς δευτέρας  
γαλλικῆς αὐτοκρατορίας; Ὁ διεξελθὼν τὴν ἐν τῷ  
προλαβόντι ἀριθμῷ τῆς «Κλειοῦς» μετενεχθεῖσαν ἐ-  
πιστολὴν τοῦ κ. Περσινὸ βεβαίως δὲν θὰ ξενισθῇ διὰ  
τὴν ἀνώτερον παραλληλίαν. Ὁ κ. Περσινὸ ὁ ἀπολαύων  
σήμερον δαφιλέστατα τῶν εὐτυχημάτων τῆς ναπολεον-  
τειοῦ κυβερνήσεως, συνυπέστη ἄλλοτε καρτερικώτατα  
ἀπάσας σχεδὸν τὰς ὀδυνηρὰς περιπετείας τοῦ αὐτοκρά-  
τορος τῶν Γάλλων καὶ ἐκινδύνευσέ μετ' αὐτοῦ καὶ ὑπὲρ  
αὐτοῦ τοῦς ἐν Στρασδοῦργῳ καὶ ἐν Βουλώνῃ κινδύνους.  
Πρὶν ἐφελεθῆν τὴν κοινὴν προσοχὴν ὡς πολιτικὸς ἐ-  
πιστολογράφος, ὁ δούξ Περσινὸ ἐφείλκεσεν ἤδη αὐτὴν  
ὡς ἐπιστήμιος φίλος τοῦ Ναπολέοντος καὶ δοκνος αὐ-  
τοῦ συνεργάτης ἐν μέσῳ τῶν θριάμβων καὶ τῶν συμ-

φορῶν. Ἐπίδοθεις τὸ πρῶτον εἰς τὸ στρατιωτικὸν στά-  
διον καὶ προβιβασθεὶς μέχρι λοχαγοῦ, ἀπεπέμφθη τῷ  
1831 τῆς ὑπηρεσίας ἕνεκα τῶν δημοκρατικῶν ἀρχῶν  
του. Τὸν Ναπολέοντα ἀγνώρισε κατὰ πρῶτον ἐν Ἑλβε-  
τία τῷ 1831 καὶ συνῆψε μετ' αὐτοῦ ἀδιάρρηκτον φι-  
λίαν, ἣτις ἐγένετο ὑστερον παραίτιος πολλῶν καὶ ποι-  
κίλων ἐκδουλεύσεων καὶ ἀνεβίβασε τὸν πρῶτον ἄφανη  
ἀξιοματικὸν εἰς τὰ ἀνώτατα τῶν πολιτικῶν ἀξιομά-  
των καὶ ἐπεδαψίλευσεν αὐτῷ τίτλους ἐπικτήτου εὐγε-  
νείας, πρῶτον μὲν τὸν τοῦ κόμητος, εἶτα δὲ τὸν τοῦ  
δουκὸς.

Λέγουσιν οἱ Γάλλοι ὅτι ἡ εὐγένεια ἐπιβάλλει ὑπο-  
χρεώσεις ὁ δούξ Περσινὸ ἐνδέχεται λοιπὸν νὰ συνα-  
σθάνηται σπουδαιότερον παντὸς ἄλλου τὰς υποχρεώ-  
σεις τῆς ἀποκτηθείσης εὐγενείας του, καὶ διὰ τοῦτο  
φαίνεται, μεταξὺ τῶν ἄλλων, καταδέχεται νὰ κατα-  
βαίη ἐνίοτε εἰς τὴν κονίστραν τῆς ἐφημεριδογραφίας,  
δημοσιεύων ἐπιστολάς παρὸς ἀνώνυμους φίλους του.

Δὲν πρόκειται σήμερον νὰ σχολιάσωμεν τὰς περὶ  
ἐλευθερίας δοξασίας τοῦ διοικημένου φίλου τοῦ Να-  
πολέοντος. Ὁ κ. Περσινὸ δικαιώται νὰ γράφῃ ὅπως  
θέλει τὴν καθ' ἡμᾶς ἱστορίαν καὶ νὰ ἐπιχειρῇ παντοῖους  
παραλληλισμοὺς περὶ τοῦ πολιτεύματος τῆς Γαλλίας  
καὶ τῆς Ἀγγλίας. Ὁ Περσινὸ εἶναι ἐλεύθερος νὰ ἐκ-  
φέρῃ τοὺς μικροτέρους ὑπαινιγμούς κατὰ τοῦ Rouher  
καὶ τοῦ Λαβαλιέ καὶ νὰ ὑποδείκνῃ εἰς τὸν ἐπιστήμιον  
φίλον του, τὸν ἐπὶ τοῦ θρόνου εὐκλεῶς καθήμενον, τοῦς  
ἐπικινδύνους σκοπέλους πρὸς οὓς ἐνδέχεται νὰ προσε-  
ρῶξῃ κυβερνήσις «μὴ κεκτημένη ὄλας τὰς πολιτικὰς  
ἀρετάς». Δὲν εἶναι ἡμέτερον ἔργον τὸ ἀνασκαλεῖσθαι  
τὰ κατὰ τοῦ Ναπολέοντος παράπονα φίλου ἀρχαίου  
καὶ ἰδιαιτάτου. Ἐάν ὁ κ. Περσινὸ δικαίως παρήγκωνί-  
σθῃ ὑπὸ τοῦ Rouher καὶ τὰν ὁ Ναπολέον πράττει κα-  
λῶς θεραπεύων τοὺς νεοφύτους ἀνδρας, ὧν ἡ πίστις  
δὲν ἐδοκιμάσθη ὡς ἡ τοῦ Περσινὸ ἐν τῷ χωνευτήριῳ  
τῶν συμφορῶν, ταῦτα πάντα ἀνάγονται εἰς τὴν δικαιο-

δοσίαν τῶν περὶ τὴν πολιτικὴν λεπτολογούντων. Τὸ καθ' ἡμᾶς, μίαν καὶ μόνην περικοπὴν τῆς ἐπιστολῆς τοῦ κ. Περσινὸ ἠεὶ θεωροῦμεν ἀναγκαίαν ὅτι ἀνερευνησάμεν, ἐπειδὴ ἡ περικοπὴ αὕτη ἀφορᾷ τὴν τελευταίαν φάσιν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς ἐλευθερίας.

Ἡ κυβερνήσις (λέγει ὁ Περσινὸς) ἐφάνη ἀσθενὴς, ἀσταθῆς, περίφοβος, δι' ὃ καὶ περιεφρονήθη ὑπὸ μιᾶς μείριδος τοῦ λαοῦ. Ἀθροωκοί τινες, οὐδενὸς μὲν ἰσως λόγου ἀξιοί, τολμήσαντες δὲ νὰ προβῶσιν ἐναντίον κυβερνήσεως μεγάλῃς, ἐνομισθίσαν ἥρωες παρὰ τοῦ ἔθνους, ὅπερ, ὑπὲρ πᾶν ἄλλο πρᾶγμα τιμῶν τὸ θάρρος, ἐθαύμασαν αὐτοὺς. Ἴσως ἠκατήθη δεινὴ ἀπάτην τὸ αἰσθητῆ ἡμῶς προέρχεται ἐκ τῶ ἐπιποτικῶ χάρου κτηρὸς τῶν Γάλλων. Μὴ ἀρκεσθὲν δὲ εἰς ταῦτα, τὸ ἔθνος περιεφρόνησε τοὺς δημῶναρχιστάς, τοὺς φαρμακῆρά βέλη ἐξακοντίζοντας διὰ τῶν λόγων, ὄντας δὲ οὐδὲν ἐν τῷ ἐνεργεῖν καὶ τῷ πράττειν. Ἐμελέτησεν ἰσως τὴν ἐπὶ Φιλίππου τοῦ Μακεδόνος ἑλληνικὴν ἱστορίαν καὶ τὴν δυστυχίαν τοῦ ἐνδόξου λαοῦ, τοῦ καταστραφέντος ὑπὸ τῶν ἰδίων αὐτοῦ βητόρων, τὸν χαρακτήρα τοῦ ἀνομαστοτάτου πάντων Δημοσθένους, ὁστις ῥίψας χαμαὶ τὰ ὄπλα καὶ φυγὼν ἐκ τῆς ἐν Χαιρωνείᾳ μάχης ἐξωρίσθη ὕστερον ἐκ τῶν Ἀθηνῶν ὡς καταχραστὴς.

Ἀφίνομεν εἰς ἀλλοὺς νὰ ἐξετάσωσι κατὰ πόσον εἶναι ἀρθή ἡ παράθεσις τὴν ὁποῖαν ὁ εὐγενὴς δούξ προσπαθεῖ νὰ ἐπενέγκῃ μεταξύ τοῦ Γαμβέτα, τοῦ Βανοῦλ καὶ τῶν ἄλλων οὐδενὸς λόγου ἀξίων ἀνδρῶν. ἀπ' ἐνός, καὶ τοῦ Θιέρ, τοῦ Ἰουλίου Φάβρου καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐν λόγοις μὲν ἰσχυρῶν ἐν ἔργοις δὲ οὐτιδανῶν ἀπ' ἑτέρου. Ἄλλως δὲ ἡ λεπτὴ αὕτη παράθεσις, μετὰ τὸν ἐν ταῖς δευτέραις ἐκλογαῖς θριάμβον τοῦ Θιέρ, καὶ τοῦ Ἰουλίου Φάβρου, εἶναι ἀναξία προσσχῆς. Ἄλλ' ὁ κ. Περσινὸς, ἀναγόμενος εἰς τὴν ἐπὶ Φιλίππου ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος παραλαμβάνει ἐκεῖθεν ψήγματα τινὰ ὀποδοῦ πρὸς ἐμπέδωσιν τῆς ὑπὸ τῶν δευτέρων ἐκλογῶν ἀνακρίσεως παραθέσεώς του, ἐπὶ δὲ τῆς σαθρᾶς ταύτης βάσεως ἐρείδόμενος ἀναμασσάται τετριμμένας ὑβρῆς κατὰ τοῦ ὑπερμάχου τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας, τὸν ὁποῖον ὁ Μακῶλιθ ἀνεκῆρυξεν ὡς ἓνα τῶν μεγίστων ἀνδρῶν τῆς ὅλης ἀνθρωπότητος.

Ὁ κ. Περσινὸς νομίζει, ὅτι ὁ γαλλικὸς λαὸς, τοιοῦτω τρόπῳ πολιτευθεὶς (εἶδομεν δὲ ὅτι πάντῃ ἄλλως ἐπολιτεύθη) ἐμελέτησε τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῶν χρόνων Φιλίππου τοῦ Μακεδόνος: ἡμεῖς ἀπ' ἐναντίας καὶ νομίζομεν καὶ θ' ἀποδείξομεν, ὅτι ὁ δούξ τῆς δευτέρας γαλλικῆς ἀυτοκρατορίας οὐδέποτε ἐμελέτησε τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας, ἢ τὸ πολὺ ἐμελέτησεν αὐτὸ τοσοῦτον ἀκροθιγῶς καὶ ἐπιπολαιῶς ὥστε ἀποροῦμεν πῶς ἐτόλμησε ν' ἀποφανθῆ μετὰ τηλικούτου ἀτόμου περὶ γεγονότων, ἀτινα ἔχουσιν ὑπὲρ ἑαυτῶν τὴν ἐπισημοτάτην ἱστορίαν.

Ἐν πρώτοις γινώσκει ὁ κ. Περσινὸ πῶς ἐφέρετο καὶ πῶς ἐπολιτεύετο ὁ δῆμος τῶν Ἀθηνῶν ἐν τοῖς χρόνοις τῆς πολιτικῆς παρακμῆς του; Ἄνεγνω ποτὲ τὸν Θουκυδίδην καὶ τὴν πολιτείαν τοῦ Πλάτωνος; Γινώσκει, ὅτι ὁ δῆμος τῶν Ἀθηνῶν ἦτο ἐξαταθμητότατον πρᾶγμα τῶν ἀπάντων καὶ ἀκανθωδέστατον ὥστε ἐν θαλάττῃ πνεύμα ἀκατάστατον, ὡς ἂν τύχοι, κινουμένον; ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἀντι νὰ σκέπτονται περὶ τοῦ κοινῆ συμφέροντος, κατέδανων τὸν χρόνον ἀπὸ πρώτας μέχρις ἐσπέρας, ἐρωτῶντες ἀλλήλους «εἴτι λέγεται νεώτερον»; ὅτι ἐν ταῖς βουλευτικαῖς συνεδριάσεσιν ἐπεκράτει ὁ θόρυβος, ὁ γέλωσ, οἱ χλευασμοί, αἱ βοαὶ καὶ τὰ τοῦτοις παρόμοια; ὅτι μόνον οἱ γελωτοποιοί καὶ οἱ φιλοσκώμιμονες ἔχαιρον φήμεν ἐὺ φ ο υ ῶ ν ἀνδρῶν; Ἄφ' οὗ ταῦτα πάντα ἀγνοεῖ, πρέπει ἐπ' ἰσῆς ν' ἀγνοῇ ὅτι ὁ ἀχαρᾶκτηρῆς τὸς Δημοσθένης (ὁ μέγας ῥήτωρ ἐμεῖς τοῦλάχιστον μέχρι τελευταίας πνοῆς ἀκραιφνῆς δημοκρατικός, ἐν ᾧ ὁ κατήγρος αὐτοῦ Περσινὸς ὑπῆρξε πρῶτον μὲν δημοκρατικὸς εἶτα δὲ αὐτοκρατορικώτατος!) ἐπεδίωξεν ἀντὶ πάσης θυσίας τὴν ἠθικὴν ἀναβίωσιν τῶν συμπολιτῶν του, τὸ ἀθάνατον δὲ αὐτοῦ ἀνδραγάθημα εἶναι, ὅτι κατέρθωσεν μέχρι τινός νὰ ἐνοσταλάξῃ εἰς τὴν ψυχὴν αὐτῶν νέα ζώπυρα ἀρχαίας φιλοτιμίας καὶ δόξης. Πρέπει ν' ἀγνοῇ ὅτι ὁ Δημοσθένης οὐδέποτε ἐκόλακευσε τὸν λαόν, ἀλλὰ τοῦναντίον μάλιστα ἤλεγε ἀπὸ τῆς ἀπηνῶς τῆς ἀβελτηρίας, τῆς εὐήθειας, τῆς βραθυμίας, τῆς μωρίας καὶ τῆς παράνοιας τῶν συμπολιτῶν του, ἀπειρώχας ἀποκαλέσας αὐτοὺς «πάντων ἀνθρώπων φαυλοτάτους». Πρέπει ν' ἀγνοῇ ὅτι ἐὰν ἐθριάμβευσεν ὁ Φιλίππος, τὸ πταῖσμα ἀπόκειται εἰς τοὺς Ἀθηναίους ὅτι οἱ οὐδέποτε ἠθέλησαν ν' ἀκούσωσιν ἐγκαίρως τὰς συμβουλὰς τοῦ Δημοσθένους, τὰ πάντα δὲ ἔπραξαν ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον κατόπιν ἐορτῆς: οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι πάντες ἄνθρωποι (λέγει περὶ αὐτοῦ ὁ Δημοσθένης) πρὸ τῶν πραγμάτων εἰώθασιν χρῆσθαι τῷ βουλευέσθαι, ὑμεῖς δὲ μετὰ τὰ πράγματα. Πρέπει ν' ἀγνοῇ ὅπως κατέβαλε μύχθους ὁ μέγας ἐκεῖνος ῥήτωρ ὅπως ἐξεγείρῃ τοὺς ἐκ μανδραγόρου καθεύδοντας Ἀθηναίους, χορηγῆσας ἐξ ἰδίων πομπούλα χρῆματα, διενεργῆσας ὅπως τὰ ἐν τοῖς θεάτροις σπαταλώμενα χρῆματα διατεθῶσιν ὑπὲρ τοῦ στρατοῦ, ἀναδιοργανώσας διὰ τῆς μεταρρυθμίσεως τῶν τραπεζικῶν νόμων ἐπὶ τῆς ἀταξίας μονοῦ διεφθαρμένον ναυτικόν, τειχίαις μετὰ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ μάχην τὰς Ἀθήνας, ἀναλαβῶν ἐπικινδύνους καὶ δαπανηροτάτας πρεσβευτικῆς ὁδοπορίας κτλ. Πρέπει ν' ἀγνοῇ ὅτι ὅσα συμβεβλήυσεν ὁ Δημοσθένης, συνεβούλευσεν (ὡς αὐτὸς οὕτως παρατηρεῖ εὐλόγως σημεινόμενος) «ἀπ' ἀρθῆς καὶ δικαίας καὶ ἀδιαφθόρου τῆς ψυχῆς». Τί πταίει ὁ Δημοσθένης, ἀπ' οὗ οἱ συμπολίται αὐτοῦ, ἀντὶ τοῦ παραιοκινεῖσθαι θαρραλίως πρὸς τὸν μέλλοντα κίνδυνον δι-

γον ἐν θεάτροις καὶ χοροῖς; Τί πταίει ὁ Δημοσθένης, ἰάν ὁ δῆμος Ἀθηνῶν ἦτο δμοῖος (κατὰ τὴν γραφικὴν τάτην αὐτοῦ τοῦ ῥήτορος ῥῆσιν) «τοῖς ἐν τοῖς πλοίοις ναυτιώσιν», ἰάν ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν δὲν ἦτο πλέον ἢ ἐπὶ τῶν προγόνων Μαραθωνομάχος, ἀλλ' ὡμοίαζε πρὸς «ἕγραυρ ἰσθαλία ὑποδιδεμένην καὶ πτισάνην ῥοφῶσαν»; Ἄ! ἔννοομεν πολὺ καλὰ τὸν σκοπὸν τοῦ δουκὸς Περσινῶ. Ὁ Θιέρ, ὁ Ἰούλιος Φάβρος, ὁ Ἰούλιος Σίμων, ὁ Πελετάν εἶναι σήμερον ἐν Γαλλίᾳ ὅτι ἦσαν ἀλλοτε ἐν Ἀθῆναις ὁ Δημοσθένης, ὁ Ὑπερίδης, ὁ Δουκοῦργος καὶ οἱ τοῦτοις ὁμόφρονες ῥήτορες. Ὅπως δὲ τὰ παθήματα τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος προέκυψαν ἐκ τῶν ῥητορικῶν γυμνασμάτων τοῦ Δημοσθένους καὶ τοῦ Ὑπερίδου, οἵτινες παρ' ἀξίαν διέσυραν τὴν τιμίαν, εἰλικρινῆ καὶ φιλαλευθέραν κυβερνήσιν τοῦ μονάρχου τῆς Μακεδονίας, ὁπω καὶ ἡ Γαλλία κινδυνεύει σήμερον νὰ καταστῇ ἐρμαιοῖ τῆς ἀντιπολιτεῦσεως δύο ἢ τριῶν λάλων ῥητόρων καὶ ν' ἀποστερηθῇ τῶν ἐνεργητικῶν τῆς καθιστηκυίας κυβερνήσεως. Καὶ ὁμοῦ τις ἐκ πρώτης ὄψεως δὲν βλέπει τὸ τετραῶδες, τὸ μωρὸν, τὸ γελοῖον τῆς βεβιασμένης ταύτης παραθέσεως; Μεταξὺ τῆς σημερινῆς Γαλλίας καὶ τῆς ἐπὶ τοῦ Φιλίππου Ἑλλάδος οὐδεμία ὑπάρχει σχέση, οὔτε ὑπὸ πολιτικὴν οὔτε ὑπὸ κοινωνικὴν ἑποψίν. Ἄλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον.

Ἐπὶ πᾶσι τὸν χαρακτήρα τοῦ Δημοσθένους στηλιτεύει ὁ εὐγενὴς δούξ τῆς δευτέρας γαλλικῆς ἀυτοκρατορίας. Δὲν θέλομεν ν' ἀντιπαραβάλωμεν τὸν πολιτικὸν χαρακτήρα τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ναπολέοντος πρὸς τὸν χαρακτήρα καὶ τὴν γνώμην ἐκεῖνου, ὁστις ἔτιχε νὰ ἦναι τέκνον οὐχὶ δουκὸς ἀλλὰ δυσγενεὸς μαχειροποιου. Ὁ Δημοσθένης αὐτὸς εἶχε τοσαύτην πικροθῆσιν εἰς τὸ ἀκραιφνὲς τῆς πολιτικῆς του στάδιον, ὥστε ἐν τῷ περὶ Στεφάνου λόγῳ ἀναφέρει, ὅτι οὐ μόνον ἡ πατρίς του καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες πολλὰκις ἐστεφάνωσαν αὐτὸν διὰ τὴν πολιτικὴν συμπεριφορὰν του ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἄκομιθι οἱ ἐχθροὶ του οὐδέποτε ἐτόλμησαν νὰ εἰπωσιν ὅτι καὶ καλὰ γ' ἦν ἀ προεῖλετο». Οὔτε τόπον οὔτε δρεξίν ἔχομεν νὰ καταστρώσωμεν ἐναρῶσα ὅσα περὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Δημοσθένους ἐπιλοσόφησαν οἱ ἐξοχώτεροι τῶν ἱστοριογράφων. Ἐκ τῶν πολιτικῶν χαρακτῆρων (λέγει ὁ Ηεστη, ὁστις βεβαίως ἔσχε τῆς ἱστορίας ἀσυγκρίτω τῷ λόγῳ ὀρθοτέραν μάθησιν ἢ ὁ Περσινὸς) ὁ τοῦ Δημοσθένους εἶναι ὁ ὕψιστος καὶ καθαρὸς τῶν πάντων ὁσους γινώσκει ἡ ἱστορία: «Οὐδὲν παρῆχτι ἡ ἱστορία παραδείγμα (λέγει ὁ Niebuhr) τοσοῦτον γονίμου ἐνεργείας πολιτικῶν ἀνδρῶν, προσπαθοῦντες νὰ ἐμφυσηθῇ εἰς τοὺς αὐτοῦ συμπολίτας νέον πνεῦμα καὶ ἐξεγείρῃ τὴν ψυχὴν τῆς πρὸς ἐλευθερίαν ὀργῶσῆς ὑποστάτας». Ἡ ἀνάστασις τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τὸν Δημοσθένην ὀπῆρξεν τὸ τελευταῖον ἀνδραγάθημα τῆς ἐλευ-

θερίας Ἑλλάδος» λέγει ὁ Κούρτιος ἐν τέλει τοῦ τρίτου τόμου τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας του. Ὁ δὲ Γεώργιος Γρότε παρατηρεῖ πρὸς τοὺς ἄλλους, ὅτι «ἡ πολιτικὴ τοῦ Δημοσθένους εἶχεν ἰδιαίτερον τι μεγαλεῖον, ἐπειδὴ ὀπῆρξεν οὐ μόνον ἀθηναϊκὴ ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν ὕπατον βαθμὸν πανελληνίως. Οὐ μόνον τὰς Ἀθήνας ἀλλὰ καὶ σὺμπαντα τὸν ἑλληνικὸν κόσμον ἐπροσπάθησεν ὁ Δημοσθένης νὰ ὑπερασπίσῃ ἐναντίον τοῦ Φιλίππου. Ὅς πρὸς τοῦτο δὲ εἶναι ἀνώτερος καὶ τοῦ Περικλέους, καὶ τοῦ Ἀγησιλάου καὶ τοῦ Ἐπικρατεῖονδα, τῶν ὀποῖων ἡ πολιτικὴ ἦτο ἀθηναϊκὴ, σπαρτιατικὴ, θηβαϊκὴ μάλλον ἢ ἑλληνικὴ. Ὁ Δημοσθένης ἐπαναφέρει ἡμᾶς εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς ἐπιδρομῆς τοῦ Σέρξου καὶ τῆς ἀμέσως παρεπομένης γενεᾶς, ὅτι οἱ κατὰ τῶν Περσῶν ἀγῶνες τῶν Ἀθηναίων καὶ τὰ παθήματα αὐτῶν ἀνυψώθησαν διὰ τῆς ἀλληλεγγύης τῶν συμπερὸντων τῆς καθόλου Ἑλλάδος. Τὰ αἰσθητὰ, ὧν ποιεῖται ἐκκλησίαν ὁ Δημοσθένης ἐν πάσας ταῖς δημηγορίαις του, εἶναι πρῶτον εὐγενεστατῆς καὶ γενναϊοτάτης φιλοπατρίας, ἀγωνιζομένης ν' ἀναρρίπισθ τὸ ἀρχαῖον ἑλληνικὸν αἰσθημα περὶ συστάσεως αὐτονομῶν ἑλληνικῶν κόσμων. ὡς ἀπαραιτήτου βροῦ ἀξιοπρεποῦς καὶ ἀπειτῆς ὀπῆρξεν. Καὶ ἔπειτα ἔρχεται εἰς τὸ μέσον ὁ κ. Περσινὸς ἵνα δυσφημήσῃ ἄνδρα, τοῦ ὁποῖου τὸν πολιτικὸν χαρακτήρα καὶ αὐτοὶ οἱ συνομήλικες ἐχθροὶ του, ὁ Αἰσχίνης, ὁ Φιλοκράτης, ὁ Αἰνάρχος καὶ τοσοῦτοι ἄλλοι, δὲν ἐτόλμησαν νὰ προσβάλωσιν εἰμὴ δι' ἀνάνδρων συκοφαντιῶν.

Τὰς συκοφαντίας ταύτας παρατάσσει ἡδη ὁ κ. Περσινὸς ὅπως ἀποκαλύψῃ τὴν γυμνότητα καὶ τὴν ἀγυρταίαν τοῦ Δημοσθένους. Γινώσκουμεν ὅτι ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ Γαλλίᾳ ἐπικρατεῖ ἀπὸ τινος νέου τι σύστημα πολιτικῆς ἠθολογίας: ὁ Ναπολεών Γ' ἐν τῷ περὶ Ἰουλίου Καίσαρος συγγράμματι αὐτοῦ κατέβαλε τὰ ἐγκαινία τῆς νέας ταύτης σχολῆς, τῆς πρεσβευθεῖσῃς ὅτι ἡ Θεία Πρόνοια ἐν ταῖς ἀνεξερευνητοῖς αὐτῆς βουλαῖς ἐξαπαστὲλλει ὡς σωτῆρας τῆς ἀνθρωπότητος ἕξοχα πνεύματα ἀτινα ἐγκολάπτουσι τὴν σφραγίδα τῆς θαυμασίας φυσιογνωμίας των εἰς τὴν ἐποχὴν ἐν ἣ εἶδον τὸ φῶς καὶ ἀγούσι τοὺς λαοὺς εἰς νέας καὶ φωτεινὰς τρίβους: τὸ δόγμα τοῦτο τοῦ αὐτοκρατορικῶν σχολάρχου ἐπιλατιμήθησαν καὶ οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ νὰ γενικηώσωσιν ἐπὶ τὸ ἀμαθέστερον κατὰ διαφόρους μεθόδους: ἐνθεν μὲν ὁ Γρανιὲ Δεκασιανὸς γελοιογράφει ἀπειθῶς τὸν πολιτικὸν βίον τῶν ἀντιπολιτευομένων καὶ κατάσσει τοὺς ἀκαθηνὰ τοὺς μὴ ἀνήκοντας εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν ὀμήγηριν: ἐνθεν δὲ ὁ Περσινὸς ἀποπειράται νὰ ἐφαρμύσῃ τὴν αὐτὴν περὶ τοῦ θεωρίας καὶ εἰς τοὺς παρεληλυθότας χρόνους καὶ δὲν τὸ λέγει μὲν ἀναφανδόν, ἀλλ' ἐννοεῖ βεβαίως νὰ χαρακτηρίσῃ τὸν μονάρχον τῆς Μακεδονίας ὡς ἀπῶστολον, παρὰ Θεοῦ ἐκπεμφθέντα ὅπως ἐλευθερώσῃ τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τοῦ μακροβίου γένους

των ρητόρων, ὧν προεξήρχεν ὁ ἔθνοφθόρος Δημοσθένης. Ὁ τρόπος οὗτος τοῦ γράφειν τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν σύγχρονον ἱστορίαν συμβάλλεται ἄρα γε εἰς τὴν διάδοσιν ἢ τὴν παγίωσιν τῶν πολιτικῶν αἰ διασαλπίζουσι οἱ νέοι οὗτοι Ζωῖκοι;

Ὁ κ. Περισὺ λέγει περὶ τοῦ Δημοσθένους ὅτι, κατὰ μὲν τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ μάχην ῥίψας γραμὰ τὰ ὄπλα ἐτράπη πρῶτος εἰς φυγὴν, ὑπερον δὲ ἐξωρίσθη ἐκ τῶν Ἀθηναίων ὡς καταχραστής. Ἀμφότεραι αἱ κατηγορίαι αὗται εἶναι ψευδεῖς. Εἶναι τοὺς πᾶσι γνωστὸν μὲν ὅποσιν κακεντρέχειας οἱ ἀντίπαλοι τοῦ Δημοσθένους ἐστὴν λίτευσαν τὴν πρὸς τοὺς ἐκιδόνους ἀτολίαν τοῦ ἀνδρός. Ἡ ἀσθενὴς καὶ νοσηρὴ κράσις τοῦ ῥήτορος ἦν ἐνεκα μὴδὲ εἰς τὴν παλαιστραν ἐφοίτησε καθάπερ πάντες οἱ τῶν Ἀθηναίων παῖδες εἰώθεσαν, παρέσχεν εἰς τοὺς ἐχθρούς του εὐσπρόδεκτον ἀφορμὴν νὰ πλάσσωσι παντοία ἱστορήματα περὶ τῆς δειλίας καὶ ἀνανδρίας τοῦ ἐκιδόνου· μὲν τῷ σώματι ἄλλ' ἀσθενήσαντος τὴν γνώμην Δημοσθένους· δὲν ἐνοουμένῳ πῶς εἶναι δυνατόν νὰ κατηγορηθῆ ἐπιδείλια ὁ ἀνὴρ· ἐκεῖνος δὲ οἶδε, ὅτι ὁ Φίλιππος κατέλαβε τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐνέσπειρε τρόμον εἰς ἅπαντας τοὺς Ἀθηναίους, μόνος αὐτὸς ἐσχέτην γενναίότητα νὰ παραστή εἰς τὸ μέσον τῶν λιποθυμούντων συμπολιτῶν του καὶ ἐνσταλάσῃ αὐτοῖς θάρρος. Ἀλλ' ὁ Δημοσθένης εἰλεπε τὴν τάξιν ἐν Χαιρωνείᾳ κατὰ τὸν Αἰσχίνου — ἀπέδρα ἀεὶ χεῖρα τὰ ὄπλα ῥίψας κατὰ Πλούταρχον (εἰρήσθω δ' ἐν παρόδῳ ὅτι ὁ φίλος τῶν ἀνεκδότων Πλούταρχος ἠρῶσθη τὴν εἰδήσιν ἐκ τοῦ ῥήτορος Πυθέου, ὅστις ἦτο προσωπικὸς ἐχθρὸς τοῦ Δημοσθένους). Παράδοξον πῶς ὁ κ. Περισὺ ἐν προσέθειεν ἀκόμη, πρὸς συμπλήρωσιν τῆς λιποταξίας τοῦ Δημοσθένους, καὶ τὸ περὶ αὐτοῦ βραδύτερον κατασκευασθὲν μυθῆριον, ὅτι ἐφευγόντος τοῦ Δημοσθένους, βᾶτον ἐπιλαβεσθαι τῆς χλαμύδος, τὸν δὲ ἐπιστραφέντα εἰπεῖν «ζώγρει». Ὁλίγον εἰσέει καὶ θά εἰπωσιν ἡμῖν οἱ κατηγοροὶ τοῦ Δημοσθένους ὅτι ὁ ὑπὸ τῆς βᾶτου ζωογρηθεὶς ῥήτωρ ἐφείσε τὸ πάθημά του, ὡς ἐπραξεν ἄλλοτε μετὰ ὑπαιώδους ἀπλοκδοτήριος καὶ ὁ σατυρογράφος Ἀρχιλόχου: Ἐάν τῶρα παραδεχθῶμεν ὅτι αἱ κατηγορίαι τοῦ Αἰσχίνου καὶ περὶ τῆς λιποταξίας τοῦ Δημοσθένους ἦσαν ἀληθεῖς, πῶς θὰ συμβιβῶσωμεν τὴν ἀνανδρὸν ταύτην πρὸς τὴν πανηγυρικὴν ὑποδοχὴν, τῆς εἴσυχον ἐν Ἀθήναις ὁ δραπέτης ῥήτωρ; Οἱ Ἀθηναῖοι, ὡς γνωστὸν, εἰς πολλὰ μὲν πράγματα ἐλαφροὶ καὶ ἐπιεικεῖς, αὐτηγόρατοι ὅμως καὶ ἀνηλεῖστατοι πρὸς τοὺς φαγομάχους, ἐθιῶνουν πάντοτε ὡς ἐνόχους τῆ προδοσίας τοὺς φευγόντας τὸν ὑπερ τῆς πατρίδος κίδονον. Ἐχομεν δὲ πόμυλλα παραδείγματα θανάτι τῶν ποινῶν αἰ δὲ ἐξωργισμένος ὁ δῆμος ἐπέβαλεν εἰς τοὺς λιποτάκτας. Ἐάν λοιπὸν ἀληθεύει ὅτι ὁ Δημοσθένης ἐγκατέλιπε τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ τάξιν, διατί οἱ Ἀ-

θηναῖοι δὲν ἐτιμώρησαν ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας μάλιστα ἐτίμησαν μεγίσταις καὶ σπανίαις τιμαῖς; Διατί μετὰ τὸν ἐν Χαιρωνείᾳ δαίτηρον, ὅτε οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν μέχρι τοῦ μὴ περαιτέρω τετραγαμένοι καὶ καταρῶντο τῆ χαιρεκᾶκω προτροπῆ τοῦ πολυαρίθμου παρ' αὐτοὺς μακεδονικοῦ κόμματος, τοὺς πρωτοεργούς τῶν συμφορῶν τῶν καὶ ἐπένθον χιλίους νεκρούς καὶ δισχιλίους σιχμαλώτους, διατί, ἐρωτώμεν, δὲν ἐστρεψον τὴν ἀργὴν τῶν κατὰ τοῦ ἀδραπέτου Δημοσθένους, ὅστις ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος μοχλὸς τῆς κατὰ τοῦ Φιλίππου συμμαχίας τῶν Ἀθηναίων καὶ Θεβαίων καὶ σχεδὸν εἰπεῖν ὁ πρωταίτιος τοῦ δυστυχήματος; Διατί οἱ Ἀθηναῖοι ὀπίτινες, εἰσηγήσει τοῦ Λυκούργου, κατεδίκασαν εἰς θάνατον τὸν ἐν Χαιρωνείᾳ στρατηγήσαντα Λυσικλέα, εὐμόνον ἀφηκὰν ἀνετόχλητον τὸν Δημοσθένην ἀλλὰ καὶ ἐγέρασαν αὐτὸν τιμοῖς; Αὐτὸς ὁ Δημοσθένης διαλύει ὡς ἱστὸν ἀράχνης τὰς βδελυρὰς συκοφαντίας τῶν ἀντιπάλων του. «Μετὰ τὴν μάχην εὐθύς (λέγει ἐν τῷ περὶ Στεφάνου ἀθανάτω λόγῳ) ὁ δῆμος, εἰδὼς καὶ ἐωρακὼς πάντα ὅσα ἐπραττον ἐγὼ, ἐν αὐτοῖς τοῖς δεινοῖς καὶ φοβεροῖς ἐμβεθεκῶς, ἦνίκα οὐδ' ἀγνωμονησάμι τι θραυμαστὸν ἦν τοὺς πολλοὺς πρὸς ἐμὲ, πρῶτον μὲν τὰς ἐμας γνώμας ἐχειροτόνει, καὶ παντ' ὅσα τῆς φυλακῆς ἐνεκα ἐπράττετο, ἢ διατάξις τῶν φυλακῶν, αἱ τάφοι, τὰ εἰς τὰ τεῖχη χρήματα, διὰ τῶν ἐμῶν ψηφισμάτων ἐγίνετο». Ἦτο ποτὲ δυνατόν νὰ παραδεχθῆ ὁ δῆμος τὰς προτάσεις ἐνὸς ριψάσπιδος καὶ ἄναθι αὐτῷ τῆ ὑστερατᾶ τῆς ἐν Χαιρωνείᾳ μάχης τὴν δαχρύσιον τῆς πόλεως — πρὸς τειχιισμόν δὲ τῶν Ἀθηναίων κατέβαλεν ὁ ῥήτωρ οὐκ ὀλίγα ἐκ τῶν ἰδίων — εἰ ἐπ' ἐλάχιστον ἠλήθειον δὲ ὁ Δημοσθένης ἐφωρήθη τῷ ἐντι ῥίψασπις. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ὁ μὲν Δημοσθένης, ὅστις καὶ πρὶν ἐξστράτευσεν εἰς Ἑσθονίαν, ἐκπληρώσας τὸ καθήκον του κατὰ τὴν μάχην, συναπεχώρησε μετὰ τῶν λοιπῶν στρατιωτῶν ἀρ' εὐ ἐγένετο πλέον δῆλον ὅτι οὐδεμία ἐναπέμενεν ἐλπίς σωτηρίας. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, εὐγνωμόνοιντες καὶ πεποιθότες πρὸς τὸν ἄνδρα, αὐτὸν καὶ μόνον ἐξέλεξαντο ὅπως ἀπαγγείλῃ ἐν τῷ ἔξω Κεραμεικῷ τὸν ἐπιτάφιον λόγον τῶν ἐν Χαιρωνείᾳ πεσόντων, αὐτὸν τὸν τεθρυλημένον ῥίψασπι καὶ δραπέτην, οὐχὶ δὲ τὸν Αἰσχίνου οὐχὶ τὸν Δημάδην, ὅστις συνωμολόγησε τὴν μετὰ τοῦ Φιλίππου εἰρήνην. Καὶ ῥᾶπως ὁ Δημοσθένης μόνος ἐσυκοφαντήθη; Μήπως καὶ ὁ Ὑπερίδης καὶ ὁ Λυκούργος δὲν κατακρίθησαν ὅτι, ἐν ᾧ οἱ συμπολιταὶ τῶν ἐπολέμων ἐν Χαιρωνείᾳ, αὐτοὶ εἰκάθηντο ἐνταίχιδιοι γυναικῖα καὶ προβουλεύματα συντιθεντες; Καὶ ὅμως, ἔξαιρῶσι τοῦ Δημοσθένους, τίς ἐπολιτεύθη τότε ἐθνικώτερον καὶ μεγαλοφρονέστερον τοῦ Ὑπερίδου καὶ τοῦ Λυκούργου;

Κατω, συνωμολογῶ (ἐνδέχεται ν' ἀπαντήσῃ ὁ κ. Περισὺ) ὅτι ἡ πρὸς τὸν Δημοσθένην συμπεριφορὰ τῶν

Ἀθηναίων καὶ ἡ διὰ χρυσοῦ στεφάνου στέψις αὐτοῦ ἐξελέγουντο ὡς ὄλωτ' ψευδῆ τὰ περὶ τῆς λιποταξίας παρὰ τῶν ἐχθρῶν του ἱστορηθέντα. Οὐδὲν ἦτιον ὅμως βίβαιοι ὑπάρχει ὅτι ὁ Δημοσθένης ἐξωρίσθη ὡς καταχραστής! Μέχρι τοῦδε ἐγίνωσκόμεν ὅτι ὁ Δημοσθένης ἐδαπάνησε πολλὰ ἐκ τῆς ἰδίας περιουσίας του ἐπ' ἀγαθῷ τῆς πατρίδος· σήμερον μανθάνομεν ὅτι ἐξωρίσθη ὡς καταχραστής, ὡς κλέπτης, ὡς κοινὸς κακοεργός. Ἐκεῖνος περὶ τοῦ ὁποίου ὁ Φίλιππος ἀπερήματο ὅτι ἐμόνος γέ τοι τῶν ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος δημαγωγῶν οὐδαμοῦ τοῖς ἀπολογισμοῖς ἐγγέγραπται τῶν ἐμῶν ἀναλωμάτων, ἐκεῖνος περὶ οὗ αὐτὸς πάλιν ὁ Φίλιππος εἶπεν ὅτι θᾶπτον ἂν τὸ Βυζάντιον τεῖχος εἰλοῖμην μὴ χαναίς ἢ Δημοσθένην χρυσίω» — ἐκεῖνος ἐπέπρωτο νὰ ἐξομοιωθῆ ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν πρὸς τοὺς κοινούς καταχραστὰς καὶ κλέπτας! Βεβαιοτάτα ὁ Δημοσθένης δὲν ἐκείνητο τὰ ἀπειρα πλοῦτη τῶν ἀνωτέρων υπαλλήλων τοῦ Ναπολέοντος Γ', δὲν ἦτο οὐτε πτωχὸς κατὰ τὴν κοινὴν ἐννοίαν τοῦ δρου (θὰ ἦτο μάλιστα καὶ κάπως πλούσιος ἐάν οἱ κηδεμόνες αὐτοῦ μὴ ἐσφερερίζοντο τὴν πατρῶν περιουσίαν του), ἀλλ' ἦτο ὅπως δῆποτε ἐντιμος, οὐδέποτε δὲ οὐτε κατηγορήθη οὐτε κατεδικάσθη ἐπὶ κλοπῇ. Ἐάν μὴ ὑπαινίττεται ὁ κ. Περισὺ τὴν πολυθρύλητον ὑπόθεσιν τῶν Ἀρπαλείων χρημάτων, πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ἢ ὅτι ἐν ἐπιγνώσει ψεύδεται, τοῦ ἄπερ δὲν πιστεύομεν, ἢ ὅτι πλημμελῶς μνημονεύει τὸ ἐπεισὸδιον τοῦ Ἀρπάλου ἐνθα οἱ ἀντίπαλοι τοῦ Δημοσθένους ἐπρόσπαθησαν διὰ παντοίων μηχανημάτων νὰ ἀμαυρώσωσι τὴν φήμην τοῦ μεγάλου πολιτοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἐάν πιστεύσωμεν μέχρι κερταίς εἰς τὰς διαβολὰς τῶν ἐχθρῶν τοῦ Δημοσθένους, ὁ ἀνὴρ δὲ οὐδὲν ἄλλο κατεδικάσθη εἰ μὴ διότι ἐδέξατο τὰ δῶρα ἄνδρός, ἀφιχομένου εἰς Ἀθήνας ἵνα ἐνεργήσῃ κατὰ τῆς κυριαρχίας τῶν Μακεδόνων. Τὸ πολὺ δύναται τις γὰ κατακρίνη τὸν Δημοσθένην ὡς φιλοχρήματος καὶ οὐχὶ ὡς κλέπτην ἢ ὡς οὐροδόκον. Τόσοι ἐν Ἀθήναις ἐλαμβάνον παρὰ τοῦ Φιλίππου ἀφθονον ἀργύριον ὅπως ἐπιτηδεύσῃ τὸ ἔργον τοῦ κατασκόπου ἐπὶ βλαβῆ τῆ; πατρίδος τῶν, ὥστε εἶναι ἐν μέρει συγγνωστὸς ὁ Δημοσθένης ἐάν καὶ οὗτος ἐλαβεν ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ Ἀρπάλου δῶρόν τι, ὅπερ δὲν ἠδύνατο κατ' οὐδένα τρόπον νὰ ἐνεργήσῃ εἰς τὰς πεποιθήσεις του, σφ' οὐ ἐκάτερος, καὶ ὁ δωροδορῶν καὶ ὁ δωροφορούμενος, ἦσαν ἀσπαστοὶ ἐχθροὶ τῆς μακεδονικῆς αὐλῆς. Ἀλλ' ἐλαβον πραγματικῶς δῶρα παρὰ τοῦ Ἀρπάλου αἱ ἀδωρόληπτοι χεῖρες τοῦ Δημοσθένους; Ὄχι πρὸς τοῦτο, ἅπαντες οἱ ἱστοριογράφοι ἀποφαίνονται σήμερον ἐκ συμφώνου ὅτι ὁ Δημοσθένης ἀδίκως καὶ παρ' ἀξίαν καταγώσθη ὡς διωρολόγητος.

Ἐπίστη πλέον ὁ καιρὸς νὰ παύσῃ (λέγει ὁ Niebuhr) διὰ παντός ἡ ἀρχαία κατηγορία ὅτι ὁ Δημοσθένης ἐδω-

ροδοκῆθη ὑπὸ τοῦ Ἀρπάλου. Ἡ Πρόνοια, ἡ ἐπιτρέψασα ὅπως ἡ τιμὴ ἐνὸς τῶν εὐγενεστάτων πολιτικῶν ἀνδρῶν ἐπὶ μακρὸν παρ' ἀξίαν κηλιδαῖθῃ, δέξωσεν ἡμῖν τὰ πρακτικὰ τῆς δίκης οὗτοι: ὥστε ἡ αἰσχροτης τῆς συκοφαντίας πρόκειται ἐναργῆς ἐνώπιον ἡμῶν ὡς ἂν ἡμεῖς ἦμεθα ἀδύπτοι καὶ αὐτήκοι θεαταί. Τί συνέβη; Ὁ Ἀρπαλὸς ἐπιστήθιος παιδιόθεν φίλος τοῦ Ἀλεξάνδρου καθάπερ ὁ Περισὺ τοῦ Νεπολέοντος, μὴ δυνάμενος νὰ ὑπερηφῆσῃ ὡς στρατιωτὴς ἐνεκα τῆς στρατιωτικῆς ἀνικαδότητος του, διαωρίσθη θησαυροφύλαξ ἐν Βαβυλωνί. Ἐν ᾧ ὁ Ἀλεξάνδρος ἐπολέμη ἐν Ἰνδικῇ πολὺ εἰ ἐβόσκοντο ἐν τῇ ἐλπίδι ὅτι δὲν θὰ ἐπικίνεμπε πλέον ἐκ τῶν ὀχθῶν τοῦ Ἰνδοῦ, ὁ Ἀρπαλὸς κατεδάπανα τοῦ θησαυροῦ τοῦ ἡγεμόνος καὶ φίλου του εἰς χοροὺς καὶ εἰς πανηγύρεις, μετεκόριζεν ἐξ Ἀθηναίων πλῆθος βταιρῶν, πρὸς αἰ; εἰτάσσε ν' ἀπονέμωσι βασιλικὰς τιμὰς. Ἡ ἀσιατικὴ γλιθὴ τοῦ θησαυροφύλακος δὲν διήρκεσε μακρὸν ὁ Ἀρπαλὸς, ἀμα μαθὼν τὴν προσηχὴ ἐπάνοδον τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐδραπέτευσε ἐκ Βαβυλωνος φέρων πεντακισχίλια τάλαντα καὶ ἑξακοσίους μισθοφόρους. Ἐκ τῆς μικρῆς Ἀσίας ἐπιβὰς εἰς τριάνοντα πλοῖα ἀνήχθη εἰς τὰς Ἀθήνας, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι ἔμελλε νὰ πανηγυρισθῆ ὑπὸ τοῦ δήμου καὶ χειροτονηθῆ ἄρχηγός: ἔτας κατὰ τῶν Μακεδόνων ἐκστρατείας. Ὁ Ἀρπαλὸς ἦτο, ὡς θὰ εἰλέγετο σήμερον, ἐπίτιμος πολίτης τῶν Ἀθηναίων ἐνεκα πολλῶν ἐνεργειῶν αἰ; ἐπεδαφιλευσε προτερον εἰς τὴν πόλιν, οὐδὲ ὑπῆρχε ἀμφιβολία ὅτι ἡγαπᾶτο ἐν Ἀθήναις, ὅπου εἶχε ἐδιπλωματικὴν πράκτορα τὸν ἐπὶ θυγατρὶ γομβρόν τοῦ Φωκίωνος. Τῆ προτροπῆ τοῦ Δημοσθένους ὁ δῆμος ἀπεράσισε νὰ μὴ δεχθῆ τὸν ἐπικίνδυνον τοῦτον φίλον· ἐκαταφυγόντες δὲ πρὸς τὸν δῆμον τοῦ Ἀρπάλου (λέγει ὁ Πλούταρχος) καὶ μετὰ τῶν χρημάτων καὶ τῶν νεῶν αὐτῶν παραδιδόντες, οἱ μὲν ἄλλοι ῥήτορες εὐθύς ἐποφθαλμιάσαντες πρὸς τὸν πλοῦτον ἐβόηθον καὶ συνέπειθον τοὺς Ἀθηναίους δεχέσθαι καὶ σώζειν τὸν ἰκέτην· ὁ δὲ Δημοσθένης πρῶτον μὲν ἀπελαύνειν συνεβούλευε τὸν Ἀρπαλὸν καὶ φυλάττεσθαι μὴ τὴν πόλιν ἐκβάλλωσιν εἰς πόλεμον ἐξ οὐκ ἀναγκαίας καὶ ἀδίκου προφάσεως. Οἷα ἀληθῶς φιλοπατρία, εἰα σύνεσις! ὁ ἀμειλικτὸς ἐχθρὸς τῆς μακεδονοκρατίας παραινεί τοὺς συμπολίτας του νὰ προσέξωσι καλῶς μὴ εἰεκα τοῦ Ἀρπάλου περιπλακῶσιν εἰς πόλεμον, ἐν ᾧ οὐδεμία ὑπάρχει ἐλπίς ὅτι θὰ εὐδαιμονώσωσιν. Ἐν τούτοις ὁ Ἀρπαλὸς πλεύσας εἰς Ταιναρον καὶ ἀφήσας ἐκεῖ τοὺς μισθοφόρους του ἦσαν ἀνετόχλητος μετὰ τῶν θησαυρῶν του εἰς Ἀθήνας καὶ ἐτέθη εἰς τὰς διατάξας τοῦ δήμου. Οἱ κορυφαῖοι τοῦ σφόδρα ἀνιμακεδονικοῦ κόμματος, ἐν οἷς ὁ Ὑπερίδης, ἀπῆλθον νὰ ὠμειληθῶσιν ἀπὸ τῆς προσφερομένης ταύτης εὐκαίριος καὶ νὰ συμπαρῆσσωσι μετὰ τοῦ Ἀρπάλου μόνος ὁ Δημοσθένης (συναπέκουρον ἐχθρὸν καὶ

τόν Φωκίωνα) διέγνω τόν κίνδυνον και άπείραψε τούς συμπολίτας του από τής συμμαχίας· μόνος αυτός, κατά τήν ώραίαν παρατήρησιν γερμανού συγγραφέως, έσχε τόν ήρωισμόν τής ύπομονής». 'Η μακεδονική αύλή, μαθοῦσα έν τῷ μεταξύ τά συμβάντα, άπήτησε τήν παράδοσιν του 'Αρπάλου και τών θησαυρών του, επί τούτω δέ και άπέστειλεν εις 'Αθήνας ιδιαίτερον πρεσβευτήν, τόν σατράπην τής Κιλικίας Φιλόξενον. Τότε ο Δημοσθένης (πάντοτε ο δωρολήπτης Δημοσθένης) προέτεινε να μή παραδώσωσι μόν εις τόν 'Αντίπατρον τόν φυγάδα 'Αρπαλον, άλλ' αὐτόν μόν να φυλακίσωσι τούς δέ θησαυρούς του ν' αποθέσωσιν έν τή άκροπόλει «μέχρις αν άφίκηται τις παρ' Αλεξάνδρου». Ούτως έγένετο· ο 'Αρπαλος έρωτηθείς, πρό τής συλλήψεώς του, περί του ποσού τών θησαυρών άπεκρίνατο ότι εἶχεν έπτακόσια τάλαντα και επέκεινα· αντί όμως τών έπτακοσίων εύρέθησαν τά ήμισια μόνον, ήτοι τριακόσια πενήκοντα. Τίς άφείλε τά έλλείποντα; (ο μόν 'Αρπαλος έλεγεν ότι οι θησαυροί του συνεποσοῦντο εις 700 τάλαντα, ή δέ έπιτροπή ή ταῦτα παραλαβοῦσα και κοίμασα εις τήν άκροπόλιν (μέλος δέ τής έπιτροπής ήτο και ο Δημοσθένης) δέν εύρεν ή τό ήμισιον. Τότε ο Δημοσθένης εισήνεγκε ψήφισμα «τήν εξ 'Αρείου Πάγου Βουλῆν εξετάσαι τό πράγμα» και εζήτησαι εἰ τι νε; εἰλήφασιν παρὰ 'Αρπάλου χρυσίον». Κατά τό ψήφισμα τούτο, όσοι ήθελον αποδώση έντός ώρισμένης προθεσμίας όσα έλαβον χρήματα, άπηλλάσσοντο τιμωρίας· οι δέ μή αποδόντες, θα ύπεβάλλοντο εις δικήν ως δωροδοκοί. 'Αφίνομεν τόν αναγνώστην να κρίνη εἴν ήτα δυνατόν άνθρωπος έν τῷ κρυπτῷ ενεχόμενος εις τά του 'Αρπάλου, ως διατείνοντο οι έχθροί του Δημοσθένους, να εισένεγκη τοιαῦτα ψήφισματα, τοσοῦτον καθαρώς εμφαίνοντα τήν αθωότητά του. Καθ' ήν στιγμήν έμελλε να εκτελεσθῇ τό ψήφισμα, ο 'Αρπαλος, βοηθούμενος όπ' εκείνων οἵτινες έφοβοῦντο μή εκ τών καταθέσεων του αποκαλυφθῇ ή δωροδοκία των (ως εικότως συμπεραίνει ο Arnoid Schaefer ο τήν σπουδαϊότεραν και εκτενεστέρην του Δημοσθένους βιογραφίαν φιλοσοφούσας), απέδρα εκ του δεσμωτηρίου και μετέβη διά του 'Αιναύρου εις Κρήτην όπου και έφονεύθη.

Ο 'Αρειος Πάγος, όστις τή προτάσει του Δημοσθένους επελάθειτο τής ανακρίσεως οὐδέν ή ελάχιστον κατώρθωσε, μεθ' όλας τάς εξετάσεις και τάς κατ' οἶκον έρεύνας. Οι άληθώς δωροδοκηθέντες έκραύγαζον μεγαλοφώνωτερον πάντων των άλλων, και επεδίδοντο οι ένοχοί αὐτοί εις κατηγορίας κατά των αθών «να μή φανεροί γένωνται» ότι έλαβον χρήματα. Ο Δημοσθένης επί πᾶσι κατηγογέλλετο ως «μισθωτόν οργανον» του 'Αλεξάνδρου άπαραλλάκτως όπως πρό τινων ένιαυτών κατηγογέλλετο υπό του Αλιχίου επί φιλιππισμῷ. Προς ένοχοποίησιν του Δημοσθένους διασπάρησαν πάμπολλα

άνέκδοτα εξ ὧν τό περιεργότατον, τό περί τής χρύσεως κύλικος, διηγείται ο Πλούταρχος. Αἱ πολλαί και ποικίλαι και άόριστοι κατηγορίαί των έχθρών του Δημοσθένους συναπέληξαν επί τέλους έν τούτω, ότι δέν έφρόντισεν ως έδει περί τής έπιτηρήσεως του 'Αρπάλου, ότι περιέθαλπε τήν φυγήν αὐτοῦ, δέν έμήνυσεν άμέσως τόν αριθμόν των ανακομισθέντων χρημάτων, και ότι οὐδένα λόγον έποίησατο» είκοσι τάλαντων.

Ο 'Αρειος Πάγος, εις δν άνετέθη ή άνάκρισις, άνέβαλλεν έν τούτοις τήν κατηγορητήριον λογοδοσίαν του, επειδή, μεθ' όλας αὐτοῦ τάς έρεύνας, δέν ήδύνατο ν' άνεύρη θετικᾶς αποδείξεις περί των διαπραχθέντων άνομημάτων. 'Εν ὧ δέ οὕτω παρήρηχο τό χρόνος επί ματαίῳ και άνωφελῶς, οι άντιπολιτευόμενοι ρήτορες, μένεα πνέοντες κατά του Δημοσθένους και πάντα λίθον κινούντες όπως καταστήσωσιν αὐτόν ένοχον διά των άλληπαλλήλων διαβολῶν και συκοφαντιῶν άφ' οὔ δέν ήδύναντο να κατορθώσωσι τοῦτο δι' όριστικῶν μαρτυριῶν, ήνάγκασαν τόν μέγαν ρήτορα να παραστή αὐτός ο ίδιος εις τό μέσον του καταρραδιουργηθέντος δήμου και να κηρύξη μετά παρησίας ότι παρὰ μόν του 'Αρπάλου οὐδέν εξητήσατο ή έδέξατο δωρον, τοῦναντίον δέ μάλιστα τοσοῦτον καθαράν κέκτηται τήν συνείδησιν τής αθωότητός του, ώστε, εἴν οι έχθροί του εἶναι ικανοί ν' αποδείξωσιν αὐτόν ένοχον, εύφροσύνως πάνυ θα ύφίστατο αὐτός τήν παρὰ των νόμων επιβαλλομένην ποινήν, δηλαδή τόν θάνατον. Ο Δημοσθένης, μή άρεσθείς εις τήν όμολογίαν ταύτην εισήνεγκε και ψήφισμα, δι' οὔ ή βουλή του 'Αρείου Πάγου έδει να επιχειρήσῃ κατ' αὐτόν άνάκρισιν, τούτέστιν ο Δημοσθένης έγγραψε ψήφισμα καθ' εαυτοῦ. Τίς άμφισβάλλει ήδη ότι ο άνήρ οὗτος ο εις τό φανερόν και έν παραβύτω κατηγορούμενος ότι υπεξέλειν ή έλαβε παρὰ του 'Αρπάλου μετά τσαύτης θρασύτητος και άδύροστομίας να προκαλέσῃ αναφανδόν άνάκρισιν καθ' εαυτοῦ, εἴν μή ήτο πλέον ή βέβαιος ότι δωρεάν και άδίκως διεσύρετο ή τιμή και ή παρὰ τῷ δήμῳ αντί τοσοῦτων ύπηρεσιῶν κερτημένη ύπόληψίς του;

Ο 'Αρειος Πάγος, μετά παρίλευσιν εξ μηνῶν, ύπενδιδών εις τάς διαλείπτους κραυγᾶς τής τε μακεδονικῆς φατρίας ήτις άντέπραττε φυσικῶ τῷ λόγῳ κατά του Δημοσθένους και του άντιμακεδονικοῦ κόμματός, οὔτενος οί προεξάρχοντες εφ' όνουσῷ τήν δημοτικότητα και τήν πολιτικὴν επιρροήν του δωροφρονος μόν αὐτοίς άλλ' επαμείλλου όπωςόηποτε ρήτορες, μετά παρέλευσιν, λέγομεν, εξ μηνῶν καθυπέβαλεν εις τόν δήμον ήδ εξαγομένον τής επιμόχθου ανακρίσεως του σημειωθέν δέ ότι κατά τόν εξαμήνον τούτον χρόνον οι έχθροί του Δημοσθένους πᾶν θεμιτόν και άθέμιτον μετελθόντες μέσον, οὔ μόνον τήν βουλήν του 'Αρείου Πάγου διεθέσαν

δυσμενῶς πρός αὐτόν άλλα και τόν δήμον διαβουκολήσαντες διά των συνήθων δημαγωγικῶν τεχνασμάτων, προητείμασαν αὐτοί τήν κατηγορίαν και τήν καταδικήν του Δημοσθένους. 'Εκ τής ανακρίσεως λοιπόν του 'Αρείου Πάγου προέκυψεν ότι ο 'Αρπαλος έδωρήσατο δήθεν εις μόν τόν Δημοσθένην είκοσι τάλαντα, ει; δέ τόν Δημάδην εξακισχιλίους χρυσοῦ στατήρας και εις άλλους έτερα έλάσσονα ποσά. Ο 'Υπερίδης (όστις ήτο έν τοῖς κατηγοροῖς του Δημοσθένους, θα εξετάσωμεν κατωτέρω τινων ένεκα λόγων) έν τοῖς πρό τινων ένιαυτών υπό του Βαβυγχιάνου άνευραθείσι λειψάνοις τής κατά του Δημοσθένους άγορευσεώς του, λέγει ρητῶ: «τι ή άνακριτική εκθεσις του 'Αρείου Πάγου οὐδεμίαν μαρτυρίαν, οὔδεμίαν αποδείξιν περί τής ένοχής του Δημοσθένους περιέλαμβάνεν, οὔδεμίαν δέ προέτεινε ποινήν, άλλα τά πάντα καθυπήγεν εις τήν διάκρισιν του δήμου. 'Εντεῦθεν γίνεται τοῖς πᾶσι κατάδηλον, παρατηρεῖ όρθῶς ο Schaefer, ότι ή άπόφανσις του 'Αρείου Πάγου, ή μετ' άλλεπαλλήλους παρακλήσεις και παραστάσεις των έχθρών του Δημοσθένους συνταχθεῖσα, ήτο άποκῆμα οὔχι εύσυνειδήτου και τιμᾶς δικαστικῆς εξετάσεως άλλα φατριαστικῆς έμπαθείας και προσωπικῶν αντιζηλιῶν» όπως διεκριντο δέ τότε οι 'Αθηναί, οὐδέν παράδοxon εἴν ο 'Αρειος Πάγος εφωράθη μέχρι τίνος χοριζόμενος εις τόν 'Αλέξανδρον. 'Αλλως δέ ή μετὰ ταῦτα διεξαγωγή τής δίκης παρέχει άναμφίρηστον αποδείξιν άποσον πλημμελῶς και παρανόμως έγένετο ή ειαδικασία. Η άπόφανσις του 'Αρείου Πάγου ύπεβλήθη εις τήν κρίσιν δικαστηρίου εκ 1500 πολιτῶν· τό δικαστήριον ταῦτα, άπορριπθέν ως επί τό πλείστον οὔχι εκ των τά μάλιστα επί άπροσωποληψία και δικαιοσύνη διαπραπόντων άνδρῶν, θεώρησεν όλοις περιττόν να συλλέξῃ τάς υπό του 'Αρείου Πάγου παρακληθείσας αποδείξεις άλλ' ήρκέσθη εις μόνον τήν κεφαλαίωδη άπόφανσιν τής βουλῆς και εις τάς αιτιολογίας των κατηγορῶν. Τινες δέ ήσαν οι κατηγοροί του ύποδίκου; 'Εκ των υπό του δήμου χειροτόνηθέντων και εις τό δικαστήριον τόν Δημοσθένην εισαγαγόντων δεκα κατηγορῶν, απαντες σχεδόν ύπηρχον κεκηρυγμένοι έχθροί του Δημοσθένους, έννοι δέ τούτων, ως ο «θρασύς και διεσπασμένος» Πυθέας συγκατελέγοντο έν τοῖς κερυφαίοις τής μακεδονικῆς φατρίας και προσήνεγκαν βραδύτερον πολυτίμους ύπηρεσίας εις τόν 'Αντίπατρον, συννομόσαντες κατά τής ελευθερίας τής πατρίδος των, ή αναφανδόν κηρυχθέντες ύπέρ τής μακεδονικῆς κοριαρχίας. Μεταξῷ των κατηγορῶν του Δημοσθένους διεκρίνοντο και οι δημοκόλακες Προκλής και Στρατοκλής, οὔς άλλοτε ο μέγας ρήτωρ κατηγογειλεν ως «μιαρωτάτους πάντων άνθρώπων και κόννηστᾶτους». 'Εκ των παρὰ του Πυθέου και του Στρατοκλέους άπαγγελθέντων έν τῷ δικαστηρίῳ λόγων άσημαντά μόνον σώζονται λείψανα· έχομεν

όμως άκέραιον τόν λόγον του Δεινάρχου και τά άποσπάσματα του 'Υπερίδου. 'Εκ του Δεινάρχου μανθάνομεν ότι ο πρώτιστος των κατηγορῶν ήτο ο Στρατοκλής, όστις ήρείσθη κυρίως επί τής άποφάνσεως του 'Αρείου Πάγου και . . . επί του ψήφισματος αὐτοῦ του Δημοσθένους· αὐτό δα τό ψήφισμα έλειπεν όπως αποδείξῃ άξιον τιμωρίας τόν ρήτορα! 'Η έμπάθεια του Στρατοκλέους προέβη επί τοσοῦτον ώστε, έν έλλείψει θετικῶν δεδομένων, παρεκτραπέις του προκειμένου, ήλεγξεν ο γεννάδας όλον τόν παρελήλυθότα πολιτικόν βίον του Δημοσθένους, και προσέψεν αὐτῷ οὔ μόνον πάντα τά άμαρτήματα του δήμου, άλλα και πάντα όσα έπραξεν εναντίον τής 'Ελλάδος αὐτός ο Φίλιππος. Τήν αναίδειαν του Στρατοκλέους φθονήσας ο άκόλαστος Πυθέας, συνεπλήρωσεν αὐτήν δι' άναίσχυτων ύβρεων· εἶναι όντως εὔτύχημα ότι ο χρόνος εξήλειψε τά άποσταλάγματα τής δημαγωγικῆς φαυλότητος του Στρατοκλέους και του Πυθέου. 'Αλλ' ο Δεινάρχος, άλλ' ο 'Υπερίδης! Σημειωτέον έν πρώτοις ότι ο σωζόμενος λόγος του Δεινάρχου εἶναι και ως πρός τό λεκτικόν και ως πρός τό πραγματικόν τοσοῦτον επιπόλαιον δικανικόν γύμνασμα, ώστε ο έν Λειψία έμπειρότατος έρμηνευτής των άττικῶν ρητόρων κ. Westermanni δέν ώκνησε να κατατάξῃ και τούς τρεῖς περιτωθέντας λόγους του Δεινάρχου έν τή σειρά των ύποβολιμαίων συγγραφῶν. 'Αλλ' ολουδῆποτε και αν ήναι έργον ο εις τό όνομα του Δεινάρχου φερόμενος λόγος κατά του Δημοσθένους, είτε αὐτοῦ τούτου του Δεινάρχου είτε έτέρου τινός, τό άληθές εἶναι ότι οὔδεμίαν περιέχει αποδείξιν τής ένοχής του ρήτορος, άλλ' άόριστους καταγγελίας, εξ ὧν πᾶν άλλο δυνατόν τις να συναπαρτίσῃ ή τό λεγόμενον corpus delicti. 'Εν τῷ λόγῳ του Δεινάρχου ή ύπόθεσις των άρπαλῶν χρημάτων επέχει θέσιν όλους άσημαντον· ο κατηγορος άγωνίζεται επί πᾶσι να δυσφημησῇ τόν Δημοσθένην και παραστήσῃ αὐτόν άνάξιον τής πολιτικῆς έμπιστοσύνης των συμπολιτῶν του· τό παράγγελμα «οτι ο σκοπός καθιεραῖ τά μέσα ήτο έν χρῆσει και παρὰ τοῖς αρχαίοις δημαγωγοῖς, όποτε μάλιστα συνέβαινε να μή ύπαρχῃ αὐτοῖς άλλο πρόχειρον μέσον όπως χορεύοισι τήν φιλαρχίαν και τήν ζηλοτυπίαν των. Παρατηρητέον επί τέλους ότι ο Δεινάρχος — εἴν πραγματικῶς ο κατά Δημοσθένους λόγος συνετάχθη παρ' αὐτοῦ — δέν ήτο πολιτικός 'Αθηναίος, άνήκε δέ και εις τό κόμμα των ολιγαρχικῶν, των σφόδρα μάλιστα ολιγαρχικῶν εκείνων, οἵτινες ήθελον ν' αποκαταστήσωσι τό ολιγαρχικόν πολιτεύμα των 'Αθηνῶν εἴσω και διά τής βοηθείας των ξένων, και συνέγραψον «λόγους τοῖς εναντιομένοισι». Μεταξῷ Δημοσθάνους και Δεινάρχου ύπήρχε μεγίστη διάστασις αρχῶν — εκείνος ήτο δημοκρατικώτατος έν ὧ οὗτος έσειμνύνετο επί ολιγαρχικῆς αρχῆς —

ἧτις υπάβαλε τὴν κατὰ τοῦ Δημοσθένους προσωπικὴν ἐχθροπάθειαν καὶ τὴν ἀβυστον ζήλοτυπίαν τῶν ἀντιπολιτευομένων βητόρων.

Ἀπολείπεται ἡ μαρτυρία τοῦ Ὑπερίδου, μαρτυρία τῆς ὁποίας τὴν σημαντικότητά τοσοῦτον μάλλον δὲν δυνάμεθα νὰ παραγνωρίσωμεν ὅσον ὁ Ὑπερίδης ὑπῆρξεν ὡς γνωστὸν σὺν τῷ Δημοσθένει ὁ κυριώτερος μοχλὸς τῆς κατὰ τοῦ Φιλίππου ἀντιπολιτεύσεως, αὐτοῦ δὲ τῆ προτάσει ἐστεφάνωσαν ἄλλοτε ὁ δῆμος τὸν Δημοσθένην χρυσοῦ στεφάνῳ. Ἦτο ἄρα ὁ Ὑπερίδης οὐ μόνον πολιτικὸς συνεργάτης, ἀλλὰ καὶ προσωπικὸς φίλος τοῦ Δημοσθένους. Ἀλλ' εἶδομεν ἀνωτέρω ὅτι ὁ Ὑπερίδης κατὰ τὴν ἀφιξίν τοῦ Ἀρπάλου, ἔλαβεν ἀφόρητὴν δυσανεξίτησιν πρὸς τὸν Δημοσθένην· οἱ δύο μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀχώριστοι πολιτικοὶ φίλοι τότε κατὰ πρῶτον ἐχωρίσθησαν ἀπ' ἀλλήλων. Ὁ Ὑπερίδης ἤθελε καὶ ἀπῆτει νὰ συμμαχήσωσιν αἱ Ἀθηναὶ μετὰ τοῦ Ἀρπάλου καὶ κηρύξωσι παραγῆμα τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Μακεδονίας. Ὁ Δημοσθένης, ὅστις ἐμίσει τὴν μακεδονικὴν δεσποτείαν οὐχ ἥττον τοῦ Ὑπερίδου, ἀλλ' ἦτο συνέτιμος καὶ λογιστικώτερος ἐκείνου, ἀντέτεινεν εἰπὼν ὅτι δὲν ἐπέστη εἰσέτι ἡ κατάλληλος ὥρα ὅπως ἀποτινάξῃ ἡ Ἑλλάς τὸν μακεδονικὸν ζυγὸν καὶ ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι οὐ κατέστρεψον ἑαυτοὺς ἐὰν ἀπεφάσιον νὰ προκαλέσωσιν ἀγῶνα, ἐν ᾧ οὐδεμία ὑπῆρχεν ἐλπίς ὅτι ἠδύναντο νὰ εὐδοκίμησωσιν. Αἱ συνεταὶ νοθεύσαι τοῦ Δημοσθένους κατίσχυον μὲν τῶν βιβαίων προτροπῶν τοῦ Ὑπερίδου, ἀλλ' ἐγένοντο ἀφορήτῃ ἀμοιβαίᾳ προσωπικῆς δυσμενείας, ἧτις βαλμῆδόν δεινωθεῖσα, ἐξώκειλεν εἰς φανεράν ἀντιπολιτεύσιν, καὶ ἐπὶ τέλους διετρανώθη κατὰ τὴν δίκην τοῦ Δημοσθένους. Ἀναλογιζόμενοι ὅπως ὀλίγον ἀνεπτυγμένη ὑπῆρχε παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἑλλησι, καὶ ἰδίως παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις, ἡ περὶ τὸ πολιτεύεσθαι ἠθικότης, δὲν πρέπει νὰ ἐκπληττώμεθα ἐπὶ τοῖς διαφορῶσι στροφάις, αἵτινες ἐπισυνέβαινον εἰς τὰς προσωπικὰς σχέσεις τῶν ἐν τῇ πολιτικῇ παλαίστρᾳ ἀγωνιζομένων. Ὁ Ὑπερίδης ἠθέλησεν ἴσως νὰ ὠφεληθῇ ἀπὸ τῆς περιστάσεως ταύτης ὅπως ὑποσκελίσῃ τὸν Δημοσθένην καὶ διαδεχθῇ τὴν ἕξοχον αὐτοῦ περιωπὴν καὶ δημοτικότητά. Οὐδὲν ἦττον, ἐν τοῖς ἀποσπάσμασι τοῦ Ὑπερίδου οὐδεμίαν ἀπαντῶμεν σαφῆ καὶ διαπεπιστωμένην κατηγορίαν ὁ βῆτωρ παρερχόμενος ἐν σιγῇ τὸ κύριον θέμα, ἐπεκτείνεται εἰς γενικὰς αἰτιάσεις ἐξ ὧν οὐδὲν ἀπολύτως νέον μνησθάνομεν ὡς ὁ Δεινάρχος οὕτω καὶ ὁ Ὑπερίδης κύριον καὶ μοναδικὸν προτάσει ἐπιχείρημα τὴν ἀπόφασιν τοῦ Ἀρείου Πάγου, εἶδομεν δ' ἐν τοῖς ἔμπροσθεν τῆς πρόβῃ κατεσκευάσθη ἡ ἀπόφασις ἐκείνη.

Μετὰ τοσοῦτους κατηγοροὺς ἡ καταδίκη τοῦ Δημοσθένους ἦτο ἀναμφίβολος. Ὁ ἀνὴρ ὅστις, ἔσχε τὴν

γενναιοτάτη νὰ ποιήσῃ κυρίου ἑαυτοῦ τοὺς Ἀθηναίους» κατεδικάσθη ἀνευ ἀποδείξεων, ἀνευ μαρτύρων, σχεδὸν εἰπεῖν κατεδικάσθη παρ' αὐτῶν τῶν ἐχθρῶν του, εἰς χρηματικὴν ζημίαν πενήτηντα τάλάντων. Ὡς φαίνεται καὶ αὐτοὶ οἱ δικάσται τοσοῦτον βέβαιον ἦσαν περὶ τῆς ἀβωότητος τοῦ Δημοσθένους, ὥστε ἀντὶ νὰ ἐφαρμόσωσιν αὐστηρῶς τὸν νόμον, ἀντὶ δηλαδὴ νὰ ἐπιβάλωσιν αὐτῷ ζημίαν θανάτου ἢ νὰ τὸν καταδικάσωσι τοῦλάχιστον εἰς ἀπότισιν τιμῆματος «δεκαπλοῦ τοῦ ἐξ ἀρχῆς κτήματος» ἠρκέσθησαν εἰς 50 τάλαντα. Δὲν ἔχομεν ἀνάγκη μαρτυριῶν (λέγει ὁ ἀπρόληπτος ἐξετάστης τοῦ ἰδιωτικοῦ καὶ δημοσίου βίου τοῦ Δημοσθένους Schaefer) ὅπως πεισθῶμεν ὅτι ὁ Δημοσθένης ἀδίκως κατεδικάσθη, ἀδικώτερον δὲ κατεκρίθη ὅτι ἔλαβε χρήματα παρὰ τοῦ Ἀρπάλου. Ἄλλως δὲ, τοιαύτην μαρτυρίαν παρέχει ἡμῖν ὁ Πausanias ὅστις διηγείται δι, συλληφθέντος ἐν Ρόδῳ τοῦ αὐτοῦ καταφυγόντος ταμίου τοῦ Ἀρπάλου καὶ ὑποβληθέντος εἰς ἀνάκρισιν παρὰ τοῦ δικαίου Φιλοξένου (αὐτοῦ ἐκείνου) ὃν ἡ μακεδονικὴ αὐτῆ ἀπέστειλεν ἄλλοτε εἰς Ἀθήνας, ἵνα ἀπειτήσῃ τὴν παράδοσιν τοῦ Ἀρπάλου) εὐρέθησαν παρ' αὐτῷ τὰ ὄνόματα τῶν ἐν Ἀθήναις δωροδοκούντων στρατηγῶν καὶ βητόρων. Μετὰ τὴν ἀνάκρισιν, ὁ Φιλοξένος ἐπέστειλεν εἰς Ἀθήνας τὸν ὀνοματικὸν κατάλογον τῶν δωροφορηθέντων ὑπὸ τοῦ Ἀρπάλου, ἐξ οὗ ἔλειπε τὸ ὄνομα τοῦ Δημοσθένους. Ὁ ἀντιπερὶς τις ἄρα ὅτι ὁ φιλαλήθης περιηγητὴς εἶναι ἥττον τοῦ Πλουτάρχου ἀξιόπιστος;

Ὁ χρόνος, ὁ παραδοὺς εἰς τοὺς ἐπιγινομένους τὰς κατηγορίας τῶν ἐχθρῶν τοῦ Δημοσθένους, δὲν ὑπῆρξεν ἐξ ἴσου ἐπεικῆς καὶ πρὸς τὸν κατηγορούμενον. Ἐχομεν τὸν λόγον τοῦ Δεινάρχου, ἔχομεν τὰ ἀποσπάσματα τοῦ Ὑπερίδου, ἀλλὰ δὲν ἔχομεν ἐπ' ἴσης καὶ τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ δημηγορίαν τοῦ Δημοσθένους. Ἐξ αὐτῆς θὰ ἐμμανθάνομεν ἐὰν ὁ Δημοσθένης ἔλαβε πραγματικῶς χρήματα παρὰ τοῦ Ἀρπάλου καὶ ἐπὶ τίνι ἔλαβεν αὐτὰ σκοπῷ. Ἐδωροδοκῆθη ἄρα γε ὁ βῆτωρ ὅπως προτείνῃ καὶ ὑποστηρίξῃ τὴν μετὰ τοῦ δραπετοῦ Πησαυροφύλακος συμμαχίαν τῶν Ἀθηναίων. Ἀλλὰ, τοῦτου τεθέντος, διατὶ ὁ Δημοσθένης ἐπραξέ τὸ ἐναντίον, διατὶ ἐκνήρυξεν ἀνέκαθεν ἐχθρὸς τοῦ Ἀρπάλου καὶ τοῦ ἀγῶνός του, διατὶ δὲ τῆ προτάσει αὐτοῦ, ἐφυλακίσθη ὁ Ἀρπαλός; Ἰδοὺ ζητήματα, πρὸς λύσιν τῶν ὁποίων βεβαίως δὲν ἀρκοῦσι τὰ περὶ χρυσοῦς κύλικος καὶ κινάγγης καὶ ἀργυράγγης παραμύθια τοῦ ἀπλοῦκοῦ Πλουτάρχου. Ἐν ᾧ ὁ Ὑπερίδης καταβάλλει ἅπασαν τὴν εὐγλωττίαν του ὅπως παραστήσῃ ὅπως ἠδίκησεν ὁ Δημοσθένης τὰς Ἀθήνας διενεργήσας τὴν σύλληψιν τοῦ Ἀρπάλου, πῶς θέλετε νὰ πιστεύσωμεν ἡμεῖς ὅτι ὁ οὐχ ἥττον τοῦ Ὑπερίδου ἀδωροδόκητος Δημοσθένης ἐξηγοράσθη (ὡς ἀνεῖ ἦτο ἀνάγκη νὰ ἐξαγορασθῇ!) ἀντὶ εἰκασί τάλάντων;

Μὴ δυνηθεὶς νὰ πληρώσῃ τὴν χρηματικὴν ζημίαν ὁ Δημοσθένης ἀπήχθη εἰς τὴν φυλακὴν προβεβηκῶς ὅμως τὴν ἡλικίαν (ἦτο ἐξηκοντούτης) καὶ «φέρων χαλεπῶς τῷ λογισμῷ τὸ δνειδος τῆς εἰρκτῆς» ἀπέδρα μετὰ τινος ἡμέρας, τῇ συνδρομῇ τῶν φίλων του, εἰς Αἴγινα καὶ εἰς Τροιζῆνα. ἐκεῖ, ἀποκλαίων τὰ παθήματα αὐτοῦ καὶ τῆς πατρίδος του καὶ καταθλιβόμενος ἐκ τῆς ἀγνωμοσύνης τῶν συμπολιτῶν του, ἀπέτρεπε τοῦ πολιτικοῦ σταδίου «τοὺς προσιόντας καὶ ἐνδιατρίβοντας αὐτῷ νεανίσκος, λέγων, ὡς, εἰ δύοιν προκειμένων ὁ δὲν ἀπ' ἀρχῆς, τῆς μὲν ἐπὶ τὸ βῆμα καὶ τὴν ἐκκλησίαν, τῆς δ' ἀντικρῆς εἰς τὸν δλεθρον, ἐτύγγανε δὲ προσιδῶς τὰ κατὰ τὴν πολιτείαν κακὰ, ἐπὶ ταύτην ἀν ὀρμησαι τὴν εὐθὺ διαβολὰς καὶ ἀγῶνάς, καὶ φοβους καὶ φθόνους καὶ τὰς ἀπολαύσεις τοῦ θανάτου τεινύσαν». Ὁ Κ. Περσινὺ θὰ συνομολογήσῃ, πιστεύομεν, ὅτι ἀνθρωπος προτιμῶν τὸν θάνατον τῆς διαβολῆς καὶ τοῦ φθόνου καὶ μεθ' ἡρωικῆς καρτερίας ἐφιστάμενος τὰ προσγεγόμενον αὐτῷ ἀδίκημα, εἶναι ὅπως οὐδὲν ἀξίος σεβασμοῦ. Τὶ θὰ εἶπῃ ὅμως περὶ τοῦ Δημοσθένους ὁ εὐγενῆς δοῦξ ὅποιον μάθηθι, μετ' ὀλίγου χρόνου παρέλευσιν, αὐτὸς ὁ ἐκ τῆς εἰρκτῆς ἀποδράς Δημοσθένης περιήρητο αὐθόρμητος τὴν Πελοπόννησον ἐξαιτούμενος βοήθειαν ὑπὲρ τῆς πατρίδος του, ἧτις ἀνέλαβε τότε τὸν κατὰ τῶν Μακεδόνων πόλεμον, ὁ δὲ κατηγορήσας αὐτὸν ἐπὶ δωροδοκίᾳ Πυθίας ἀπεστέλλετο ὑπὸ τοῦ ἐξωνήσαντος αὐτὸν Ἀντιπάρχου ἵνα διενεργῆσῃ ἐν Πελοποννήσῳ ἀντιπερὶσπασμόν ὑπὲρ τῶν Μακεδόνων; Ἐὰν ὁ δοῦξ δὲν εὐρίσκει ἀξίον θαυμασμοῦ τὸν χαρακτήρα τοῦ Δημοσθένους, οἱ συμπολιταὶ ὅμως αὐτοῦ ὑπὸ τοσοῦτου κατελήφθησαν θαυμασμοῦ, ὥστε δημοθυμαδὸν ἀπεφάσισαν νὰ τὸν ἀνακαλέσωσι καὶ ἀποστείλαντες τριήρη εἰς Αἴγινα, ἐπανήγαγον αὐτὸν πανδήμως καὶ πανηγυρικῶς· ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸν νόμον δὲν ἦτο δυνατόν νὰ διεκφυγῇ ὁ Δημοσθένης τὴν ἐκ πενήτηντα τάλάντων χρηματικὴν ζημίαν, ὁ δῆμος ἐσοφίσθη μέσον ἢ δι' οὗ τὰ 50 τάλαντα ἐπληρώθησαν ἐκ τοῦ δημοτικοῦ ταμείου ἐπ' ὀνόματι τοῦ Δημοσθένους. Καὶ τυφλῶ λοιπὸν δῆλον ὅτι ἡ ἀνάκλησις τοῦ Δημοσθένους ὑπῆρξεν ἐνεργεστάτη ἀπόδειξις ὅτι ἡ καταδίκη αὐτοῦ ἐγένετο διὰ πολιτικῶς λόγους. Καὶ τυφλῶ δῆλον ὅτι ἡ κατὰ τὸν δοῦκα Περσινὺ ἐξορία τοῦ Δημοσθένους ὑπῆρξεν ἀνὺπαρκτος, ὅπως καὶ ἡ κατάχρησις ἐφ' ἣ δῆθεν ἐξωρίσθη. Ὁ Δημοσθένης ὑπέστη γρ ἀφ' ἧ δ ὀρων, δηλαδὴ κατηγορήθη καὶ καταδικάσθη ὅτι ἔλαβε δῶρα· ἐπὶ τῇ ὑποθέσει δὲ ὅτι κατ' ἀξίαν κατεδικάσθη ὡς δωρολήπτης, τοῦθ' ὄπερ οὐδεὶς παραδέχεται σήμερον ἱστορικὸς, ὑπάρχει πάντοτε οὐσιώδης διαφορὰ μετὰ τοῦ δωροφορεῖσθαι καὶ τοῦ καταχρησθῆσαι, μετὰ τῆς ἀποδράσεως καὶ τῆς ἐξορίας.

Ὁ Πλούταρχος ἱστορεῖ ὅτι ἐπανακάμπτων ὁ Δημοσθένης εἰς Ἀθήνας καὶ ἐξαλλος ὑπὸ τῆς χαρᾶς διὰ τὴν

γενομένην αὐτῷ ὑποδοχὴν, ἀνέτεινε τὰς χεῖρας καὶ ἐμακάρισεν ἑαυτὸν ὡς «βέλτιον τοῦ Ἀλκιβιάδου κατιόντα», ἐπειδὴ ἐκείνον μὲν ἐδέξαντο οἱ Ἀθηναῖοι βεβαιοσμένοι, αὐτὸν δὲ (τὸν Δημοσθένην) πεπεισμένοι, δηλαδὴ ἐξ οἰκείας προαιρέσεως. Ὁ μέγας βῆτωρ συμμετέσχεν ἀληθῶς τῆς τύχης τῶν ἐν Ἀθήναις πρὸ αὐτοῦ διαλαμπάντων πολιτικῶν. Οὐδένα λανθάνει ὅτι αἱ Ἀθηναῖ, μεθ' ὅλην τὴν καθεστῶτων θεσμῶν τὴν ἀστυρότητα, δὲν διέπρεπον ἐπὶ ἀνεπιλήπτῳ τῶν κοινῶν διοικήσει· ἡ ἰδιοτέλεια καὶ ἡ πλεονεξία συμπαρακολούθουν τοῖς ἐπιμεληταῖς τῶν δημοσίων προσόδων. Τί παράδοξον ἐὰν ἐν τοῖς χρόνοις τῆς παρακμῆς κατεδικάσθη ὁ Δημοσθένης ὅτι ἔλαβεν ὀλίγα τάλαντα, ἀφ' οὗ ἐν αὐταῖς ταῖς ἡμέραις τῆς ἀνηρότητας τοῦ ἀθηναϊκοῦ μεγαλείου ὁ ἐφάμιλλος τοῦ Θεμιστοκλέους Ἄριστειδης, αἰρεθεὶς ἐπιμελητῆς τῶν δημοσίων προσόδων τοῦ μόνου τοῦς καθ' αὐτὸν ἀλλὰ καὶ τοῦς πρὸ αὐτοῦ γενομένους ἀρχοντας ἀπεδείκνυε πολλὰ νεοσοφισμένους καὶ μάλιστα τὸν Θεμιστοκλέα, ἐταλάνιζε δὲ τὸν δῆμον, «παρ' ᾧ ἐνδοξότερόν ἐστι τοῦ σώζειν τὰ δημόσια τὸ χαρίζεσθαι τοῖς πονηροῖς». Ἐὰν ὁ Δημοσθένης ἔλαβε χρήματα, τὰ ἔλαβε βεβαίως διὰ πᾶν ἄλλο ἢ ὅπως συμπράξῃ μετὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς πατρίδος του. Ὁ Βοίχιος λέγει πού ἐν τῇ «Πολιτικῇ Οἰκονομίᾳ τῶν Ἀθηναίων», ὅτι ὁ Δημοσθένης ἐπρέσβευεν ἴσως τὴν ἀρχὴν τοῦ Θεμιστοκλέους ὅτι «τοὺς τῆ πατρίδι διακονούντας ἐπ' ἀγαθοῖς μὲν δεῖ δεχέσθαι δῶρα, ἐπὶ δὲ φλαύροις οὐ». ὁ δὲ Ὑπερίδης ἀποφαίνεται ὅτι οὐχὶ μὲν κατὰ νόμον ἀλλὰ λόγω πραότητος καὶ φιλοφρονείας ἐστεργεν ἐνίοτε ὁ δῆμος ὅπως οἱ παρ' αὐτῷ στρατηγοὶ καὶ βῆτορες λαμβάνωσι χρήματα, ἐπὶ τῷ ὄρω ὅμως νὰ μὴ χρησιμεύωσι ταῦτα κατὰ τῆς πόλεως. Ἀφ' οὗ ὁ Μιλτιάδης κατεδικάσθη δις εἰς χρηματικὴν ζημίαν, ἀφ' οὗ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Κίμων, ὁ καθύδρου τῆς «ἐλληνικῆς πολιτικῆς» παρὰ τρεῖς μὲν ψήφους κατεδικάζετο εἰς θάνατον, ἀπέτισε δὲ ὑπέρογκον τίμημα ἀφ' οὗ ὁ μέγας Περικλῆς, ὁ κατὰ Θεουκιδίδην «χρημάτων διαφανῶς ἀδωρότατος», ἐπέσυρε τὴν ὑπόνοιαν ὅτι ἐνοσοφίσατο δημόσια χρήματα καὶ κατὰ τὴν δευτέραν εἰς Ἀττικὴν εἰσβολὴν τῶν Σπαρτιατῶν ὑπέστη χρηματικὴν ζημίαν ἀφ' οὗ, πλὴν τούτων, καὶ ἄλλοι ἐν οἷς ὁ Ἀριστειδης, ὁ Καλλίας, ὁ Τιμόθεος ἢ πολυτιμοτάτας παρασχόντες εἰς τὴν πατρίδα τῶν ὑπηρεσίας, ἐγένοντο ἔρμαιον τῆς ὀργῆς τοῦ δῆμου καὶ ὑπέστησαν ἀδικὸν καταδίκην, πρέπει μάλιστα νὰ θαυμάσωμεν πῶς οἱ Ἀθηναῖοι, ἐν τῇ ἐσχάτῃ αὐτῶν ἐξαχρειώσει, δὲν προσηνέχθησαν αὐστηρότερον πρὸς τὸν ἀνδρα, τὸν τολμήσαντα νὰ στηλιτεύσῃ τοσοῦτον δριμύως καὶ ἀπροκαλύπτως τὴν ἐπιπολάζουσαν παρ' αὐτοῖς φαυλότητα, πῶς δὲν ἐζημίωσαν αὐτὸν θανάτῳ ἢ τοῦλάχιστον πῶς δὲν ἐπέβαλον αὐτῷ τὴν παρὰ τῶν νόμων διαγραφομένην κατὰ τῶν

δωροληπτών τιμωρίαν. Ἄγνοοῦμεν τίνα δοξάζει περὶ τοῦ ἀθηναϊκοῦ δήμου ὁ εὐγενὴς δούξ τῆς δευτέρας γαλιλικῆς αυτοκρατορίας· ἐάν ὅμως διεξήρχετο τοὺς λόγους τοῦ Δημοσθένους, θὰ ἐσχημάτιζε περὶ τοῦ πολιτικοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς ἀνδρώδους συμπεριφορᾶς τοῦ ῥήτορος πάντῃ ἀλλοίαν πεποιθήσιν.

Τὸ πολιτικὸν στάδιον τοῦ Δημοσθένους πρόκειται ἡμῖν τοσοῦτον καθαρῶς ἀνεπιγμένον ὥστε δυνάμεθα νὰ ἐκτιμήσωμεν αὐτὸ ἀνεκδοιάστως. Ὁ Δημοσθένης ἐκπροσωπεῖ τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος ἀπαρτάλακτως ὅπως ὁ Φίλιππος ἐκπροσωπεῖ τὴν κατακτησίν· Ἡ πολιτικὴ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας συνίστατο εἰς τὸ ἐκπορίζεσθαι τὰς διχονοίας καὶ τὰς ζηλοτυχίας τῶν ἐλληνικῶν πολιτειῶν, καὶ τὴν ἰδιοτέλειαν καὶ τὴν διαφθορὰν τῶν βδελυρωτέρων καθαρμάτων τῆς κοινωνίας. Ὅπου πόλις ἐλληνικὴ, ἐκεῖ καὶ μακεδονικὸν κόμμα, συνιστάμενον ἐκ διεφθαρμένων καὶ ἀφιλοτίμων ἀνθρώπων· ἀργυρώνητα ὄργανα τοῦ Φιλίππου ὡς οἱ περιβόητοι Ὀλύμπιοι Λασθένης καὶ Εὐθυκράτης, ὡς ὁ Δημάδης καὶ ὁ Πυθέας, ὑπῆρχον ἀπανταχόθι τῆς Ἑλλάδος. Ἐάν πραγματικῶς ἤθελεν ὁ Φίλιππος νὰ ἐνώσῃ τοὺς Ἕλληνας ἐπὶ καλῶ τῆς Ἑλλάδος καὶ οὐχὶ ὅπως κορέσῃ τὴν ἀπληστον φιλοκτημοσύνην του, διατὶ ἀνερρίπιζε τὰς στάσεις καὶ τοὺς ἀγῶνας τῶν ἐλληνικῶν πόλεων; Διατὶ περιέβαλε τοὺς φαυλοτάτους τῶν δημογῶν καὶ διὰ τῆς δωροδοκίας ἐπαδίασε τὴν ἐκτέλεσιν τῶν σκοπῶν του; Ὅπόσον ἡγάπα τὸν ἐλληνισμόν ἢ προὐχῆ τὴν εὐδαιμονίαν τῆς Ἑλλάδος, μάρτυρες ἡ Ὀλυμπία, ἡ Ποιδαία, ἡ Μεθώνη καὶ αἱ πόλεις τῆς Φωκίδος. Ὅτε λόγῳ ἀυμφίκετος ἠναγκαζέσθαι νὰ φέρῃ τὴν προσώπιδαν τοῦ φιλελληνισμοῦ, τοσοῦτον ἐπιδειξίως ἐγένωσκε νὰ μεταχειρίζεται αὐτήν, ὥστε οἱ εὐπιστότατοι τῶν ἀνθρώπων ἐκινδύνευον νὰ πιστεύσωσιν ὅτι ὁ Φίλιππος ἦτο τῶ ὄντι τῶν Ἑλλήνων ἀπάντων ἐλληνικώτατος. Κύριος σκοπὸς αὐτοῦ ἦτο νὰ ἰδρῦσῃ μεγάλην αυτοκρατορίαν ἀπὸ τῶν ὀχθῶν τοῦ Ἰστροῦ μέχρι τοῦ Ταινάρου· ἐπειδὴ δὲ τὸ ἐλληνικὸν στοιχεῖον ἐφαίνετο αὐτῶ ὡς ἡ προσφευστέρα ζύμη πρὸς κατασκευὴν τῶν πολιτικῶν σχεδίων του, ὑπῆρξε μὲν ἀτομικῶς εὖνους πρὸς τοὺς Ἕλληνας, κατὰ τῆς ἐλληνικῆς ὁμῶς ἐλευθερίας καὶ ἀνεξαρτησίας ἐκήρυσεν ἀδιάλλακτον πόλεμον. Ὅπως πιθηκίζῃ τὰς λαμπρὰς παραδόσεις τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος οὐδεὶς ἄλλος ἦτο αὐτοῦ δεξιώτερος. Πρὸς ταπεινώσιν τῆς Σπάρτης ἠγωνίσθη νὰ ἐφαρμόσῃ τὴν πολιτικὴν τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Θηβῶν· τὴν δὲ πολιτικὴν τῆς Σπάρτης, κατ' ἀπομίμησιν ἰδίως τοῦ ἀριστοτέχνου αὐτῆς Λυσάνδρου, ἐφήρμοζε τάνάπαλιν ἀλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος, ἐξασθενίζων διὰ φατριαστικῶν κλονισμῶν τὴν ἰσχὺν τῶν πόλεων, τῶν ὁποίων τὰ θεμέλια ἠγωνίζετο νὰ ὑποσκάψῃ. Τοὺς Ἀθηναίους κατέβαλε καὶ παρέλυσε διὰ τῆς διαφθορᾶς, τὰς ἐπὶ τῆς

Θράκης ἐλληνίδας πόλεις ἐξωλόθρευσεν διὰ τοῦ δόλου καὶ τοῦ σιδήρου, τὴν δὲ Πελοπόννησον συνετάραξε καὶ κατέθλιψεν ἀναζωτοποίησιν τὰ ἐπαρχιακὰ πάθη τῶν Ἀρκαδίων, Λακεδαιμονίων, Ἀργείων, Πηλείων καὶ Ἀχαιῶν, καὶ τῶν μὲν ἐξωνήσας τὴν οὐδετερότητα, τῶν δὲ διασπάσας τὴν ἐσωτερικὴν δύναμιν διὰ τῆς συστάσεως μακεδονικῶν φατριῶν. Τὸ ἀδιαιρετὸν καὶ βασιλευσὶν ἦτο τὸ πρῶτον καὶ τελευταῖον ἀρθρον τῆς πολιτικῆς πίστεως τοῦ πολυμηχάνου τούτου βασιλέως· πρέπει δὲ νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι οὐδεὶς ἄλλος ἡγεμῶν ἐγνωσὶ νὰ ἐπιτηδεύσῃ κάλλιον ἐκείνου αὐτόχρομα ἐλληνικῶς τύπους ὅπως διαφθεῖρη καὶ ἐξευτελίσῃ τοὺς Ἕλληνας. Ἄς μὴ ἀπατώμεθα ἐκ τῶν μετὰ ταῦτα ἀγαθῶν συνεπειῶν τοῦ μακεδονικοῦ ἐλληνισμοῦ· ὁ Φίλιππος ἐφρόντισε μόνον νὰ κορέσῃ τὴν δυναστικὴν φιλοκτημοσύνην του, οὐδ' ἐφαντάσθη ποτὲ νὰ γαίνῃ ἀπόστολος τῶν ἐλληνικῶν ἀρχῶν, τὰς ὁποίας ἐπροσπάθει νὰ καταστρέψῃ ἐν τῇ ἐστίᾳ τῶν. Ἄς θαυμάσωμεν αὐτὸν ὡς ἰδρυτὴν τῆς μακεδονικῆς δυνάμεως, ἀλλ' ἄς μὴ λησμονήσωμεν ὅτι αὐτὸς ὑπῆρξεν ὁ δολιχὴρ τῆς ἐλληνικῆς ἐλευθερίας. Ὁ δὲ Δημοσθένης τί ἐκπροσωπεῖ; τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὰς ἰστορικὰς ποροδόσεις τῶν Ἀθηναίων, τὴν ἐνωσίν τῶν Ἑλλήνων ἐναντίον τῆς ἐπερχομένης κατακτῆσεως, θὰ ἐλέγομεν ὅτι ἐκπροσωπεῖ τὴν ἐνότητα τοῦ ἀρχαίου ἐλληνισμοῦ, ἐάν οὗτος ἐκέκτητο ἡ ἡδύνατο νὰ μεκτῆται ἐνότητα, ὅπως τὴν ἐννοοῦμεν ἡμεῖς σήμερον. Ἐν τῇ ἀπερὶ ἔθνικῶν καὶ πολιτικῶν βίου τῶν Ἑλλήνων πραγματεία ἀνεπτύξαμεν τοὺς λόγους ὧν ἐνεκα ἡ πολιτικὴ ἐνότης τῶν Ἑλλήνων δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ παραχθῇ ἐκ τῆς συνειδήσεως τοῦ ἔθνους. Ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ αὐτόνομος ἀνάπτυξις τῶν πολιτειῶν ἦσαν αἰεὶ δύο καὶ μόνον ἀσπόμενοι τῆς πολιτικῆς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Ὁ Δημοσθένης, καίπερ δημοκρατικώτατος, ἐπρέσθευεν οὐδὲν ἦτο πολιτικὴν συντηρητικωτάτην· ἤθελε νὰ ἀνιδρῦσῃ τὴν φθίνουσαν πατρίδα του ἐπὶ τῶν ἀρχαίων βάσεων, νὰ ἐπαναγάγῃ αὐτήν, δι' ἠθικῆς τινος ἀναγεννήσεως, εἰς τὴν προτέραν αὐτῆς λαμπρότητα καὶ δόξαν. Ὅτι ἐκρινεν ἀπ' ἀρχῆς ὀρθότατα καὶ προεμάντευσε μετὰ μαθηματικῆς ἀκριβείας τὰς κατακτιτικὰς προθέσεις τοῦ Φιλίππου, αἱ δημηγορίαι αὐτοῦ, ἀπὸ τῆς πρώτης μέχρι τῆς ἐσχάτης, παρέχουσι ψηλαφητὴν, μονοουχὶ ζῶσαν ἀπόδειξιν. Ὁ μισομακεδονισμὸς τοῦ Δημοσθένους, ὡς παρατηρεῖ διακεκριμένος γερμανὸς ἱστορικὸς, δὲν ἦτο ἀπλοῦν αἰσθηματικὸν πάθος, ἀλλ' ἠθικὴ ἀνάγκη, ἐπιβεβλημένη ὑπὸ τῆς φυσικῆς τῶν πραγμάτων φορᾶς. Ὁ Δημοσθένης, προιδῶν ἐγκαίρως τὸν κίνδυνον, ἐπροσπάθησε ν' ἀνοίξῃ τὰ ὄμματα τῶν συμπολιτῶν του. Καὶ μήπως ἀπῆται ὁ ῥήτωρ νὰ κηρύξῃσι παραχρῆμα τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Φιλίππου, οὐδὲν τοιοῦτον· τὸ πρόγραμμα τοῦ Δημοσθένους ἦτο συγγεωτερον, ἐμβριθέστερον καὶ πολιτικώτερον. Ἐν

πρώτοις ὤφειλον οἱ Ἀθηναῖοι νὰ καθάρωσι τὴν πόλιν ἀπὸ τῶν ἐν αὐτῇ ἐπιπολαζόντων κατασκόπων τοῦ Φιλίππου, «οὐ γὰρ ἔστι τῶν ἐξω τῆς πόλεως ἐχθρῶν κρατῆσαι πρὶν ἂν τοὺς ἐν αὐτῇ τῇ πόλει κολάσῃ ἐχθροὺς, ὑπηρετοῦντας ἐκείνων». Εἶτα ὤφειλον νὰ συνάψωσι συμμαχίαν, νὰ διοργανίσωσι βαθμηδὸν καὶ σπουδαίως τὰς χερσαίας καὶ θαλασσίους δυνάμεις τῶν οὐμῶν, ὥστε ἐν παντὶ ἐνδεχομένῳ κινδύνῳ νὰ ἀντεπεξέλθωσιν ὡς κάλλιστα παρεσκευασμένοι. Ἀλλὰ τὰς προτροπὰς καὶ παραινέσεις τοῦ Δημοσθένους ἐξετέλει ὁ δῆμος πάντα σχεδὸν κατόπιν ἑορτῆς· ἐν ᾧ δὲ ἡ ἀρχὴ τοῦ πολέμου ἐγένετο ἐπερὶ τοῦ τιμωρησασθαι Φίλιππον, ἡ τελευταῖα αὐτοῦ ἦτο δυστυχῶς αὐτῶν τοῦ μὴ παθεῖν κακῶς ὑπὸ Φιλίππου, ὥστε οἱ Μακεδόνες εἰκότως ἠδύνατο νὰ καυχῆθωσιν ἐπὶ τέλος ὅτι ἐθριάμψασαν ἐνεκα τῆς ἀπρονοησίας καὶ τῆς ὀλιγωρίας τῶν ἐχθρῶν τῶν. Ναι μὲν ἐξηγέρθησαν τελευταῖον αἱ Ἀθηναῖαι ἐκ τοῦ ληθάργου, ἀλλ' ἐξηγέρθησαν ὅπως πέσωσιν ἐνδόξως ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Μετὰ τῆς ἐλευθερίας δὲ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ἐτάφη ἐν Χαιρωνείᾳ καὶ ἡ δημιουργικὴ δύναμις τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ πνεύματος, ὅστις ὁ Δημοσθένης ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖος καὶ ἐκφανέστατος ἀντιπρόσωπος.

Ἡ ἀτμοσφαῖρα, ἡ περιβάλλουσα τὴν γῆν, ἔχει ὕψος μέγιστον· ἀλλ' ἡ πίεσις, ἢ ἄσκει ἐπὶ τῶν σωμάτων, τεκμηριεῖ, ὅτι τὸ ὕψος τοῦτο δὲν εἶναι ἐπέκεινα τῶν ὀκτῶ χιλιομέτρων, ἐάν ἡ πυκνότης αὐτῆς ὑποθεθῇ πανταχοῦ αὐτῇ, ἢ ἔχει ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης. Πόσον τὸ ὄλον βᾶρος τῆς ἀτμοσφαιρας; Ὁ Πασχάλ, κατὰ τὴν περιώνυμον ἀνάβασιν τοῦ Puy de Dôme, εὔρε βᾶρος αὐτῆς τὸν δυσανάγνωστον ἀριθμὸν τῶν 8,983,889,440,000,000,000 λιτρῶν. Ὅτι οἱ ἀριθμοὶ εἰσι τόσοι μεγάλοι, δύσκολος ἀποβαίνει ἡ ἐκτίμησις τῆς ἀξίας αὐτῶν καὶ προτιμώτερον νὰ ζωγραφίσῃ τις τότε αὐτοῦ διὰ τινος εἰκότος. Ἀλλ' ἡ εὕρεσις τῆς εἰκότος ταύτης εἶναι εὐκόλος.

Ὁ ξηρὸς ἀήρ περιέχει 21 μέρη ὀξυγόνου καὶ 79 ἀζώτου εἰς ὄγκον, 23 δὲ μέρη ὀξυγόνου καὶ 77 ἀζώτου εἰς βᾶρος. Παρὰ τὰ δύο ταῦτα κύρια στοιχεῖα τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ σώματος, τὸ ἀνορθωτικὸν οὐδὲν εὐρηται ἐν τῷ ἀέρι εἰς ἀναλογίαν διαφόρους, ἀλλὰ κατὰ μέσον ὄρον ὡς μία λίτρα εἰς 2,000 λίτρας ἀέρος. Ὁ ἀέρας τοῦ ὕδατος, ὅστις σπουδαίως ἐπηρεάζει, τροποποιεῖ πικρῶς τὴν σύστασιν τοῦ ἀερώδους ὡκεανοῦ ἡμῶν, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦτοιν σωρευόμενος ἐν αὐτῷ. Τὸ ὑπὸ τοῦ Πασχάλ εἰρηθὲν βᾶρος τοῦ ἀέρος δίδει οὕτω ἐπὶ τῆ βᾶσει τῆς ἀναλογίας τῶν 23 0(0) τόνου· ὀξυγόνου

1,034,197,285. Ἐπὶ τῇ ὑποθέσει, ὅτι ἐν τοῖς ὑπογείοις τῆς γαλλικῆς Τραπεζίης κείνται παρακατατεθειμένα εἰς μεταλλικὸν χίλια ἑκατομμύρια φράγκων καὶ ὅτι ἕκαστον φράγκον ἀντιπροσωπεύει ἓνα τόνον ὀξυγόνου, ἀπαιτοῦνται 1,034,197 καταστήματα, ὅμοια τῷ τῆς γαλλικῆς Τραπεζίης, ὅπως ἀντιπροσωπεύωσι τὸ ἀριθμητικὸν ποσὸν τῶν τόνων, τὸ εὐρεθὲν ἀνωτέρω. Τοσαύτη εἶναι ἡ διαθέσιμος τοῦ ὀξυγόνου ποσότης ἐν τῷ μεγάλῳ καταστήματι, ὅθεν ἀκαταπαύστως ἀντλοῦμεν, ἀλλ' ἐντῷ ὁποίῳ, ὡς εἶπομεν προηγουμένως, ἀντικαθίστανται ἀδιακόπως αἱ ἀφαιρούμεναι ποσότητες.

Ὁ μέγας Φαραδῖς ὑπελόγησεν, ὅτι οἱ ἄνθρωποι καταναλίσκουσι καθ' ἡμέραν διὰ τῆς ἀναπνοῆς τῶν 500,000,000 χιλιογράμμα ὀξυγόνου, τὰ ζῶα 1,000,000,000, αἱ δὲ συνθέσεις, ἀποσυνθέσεις, καύσεις καὶ αἱ διάφοροι φύξεις τῶν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς σφαίρας ὕλων 500,000,000. Οὕτω ἐν ὅλῳ καταναλίσκονται 2,000,000,000 τόνων ὀξυγόνου καθ' ἡμέραν. Ἐάν παραδεχθῶμεν, ὅτι τὸ ἀνθρώπινον γένος ζῆ πρὸ 6,000 ἐτῶν, ἔχομεν ποσὸν τόνων ὀξυγόνου καταναλωθὲν παρ' αὐτοῦ, 15,665,744 ἑκατομμύρια ἑκατομμυρίων. Αἱ γεωλογικαὶ γνώσεις ἡμῶν ἐπιτρέπουσι νὰ δεχθῶμεν, ὡς πιθανώτατον γεγονός, περίοδον ἐξήκοντα αἰώνων τῆς λιθίνης ἐποχῆς, προηγήθησαν τῶν ἐξήκοντα αἰώνων τῆς ἰστορικῆς ἐποχῆς. Οὕτω πρέπει νὰ διπλασιασθῇ τὸ ποσὸν τοῦ καταναλωθέντος ὀξυγόνου. Ἀλλ' ἐκ τῶν ἀπείρων αὐτῶν τόνων τοῦ ὀξυγόνου τινὲς ἔχουσι παράδοξον πηγὴν.

Οἱ κάτοικοι τῆς γῆς ἀριθμοῦνται ἐν γένει εἰς 1,250,000,000. Ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τούτου τὸ τρίτον περίπου ἀποθνήσκει ἐτησίως, ἀκριβέστερον δ' εἰπαῖν 92,000 καθ' ἡμέραν, ἢ τοι πλεον τοῦ ἑνὸς ἀνὰ πᾶν δευτερόλεπτον δ' ἀποθνήσκων ἀνθρώπων ἀντικαθίσταται ἀμέσως ὁ ἕτερος, γεννωμένον. Ἐν διαστήματι ἐξήκοντα αἰώνων ἀπέθανον οὕτω 1,998 διλλιοῦνια ἄνθρωποι, ἢ τοι, κατὰ τοὺς 120 πιθανοὺς οἰώνας, ἐσωρεύθησαν περίπου 5,000 διλλιοῦνια πτωμάτων. Ἐν μίᾳ συνεντεύξει ἀξιομνημονεύτῳ ἐν Λονδίῳ, ὁ δόκτωρ Lankester ἐπέβλεπεν εἰς τοὺς ἐκπληκτικούς ἀκροτάτους ἀποτελέσματα τῆς ἀναλύσεως ἀνθρώπου, βάρους 72 χιλιογράμμα (Kilos). Κατὰ τὰς ἀναλύσεις ταύτας, τὸ ἀνθρώπινον ἐκεῖνο σῶμα περιεῖχε ἓνα καὶ ἥμισυ χιλιόγραμμα ἀνθρακός, ἐν χιλιόγραμμον ἀσβέστου, 670 γραμμάρια φωσφόρου, 28 γραμμάρια νατρίου, σιδήρου, ποτασίου, μαγνησίου καὶ ὀξυδίου χαλκίνης. Ἐν τῷ πρῶτῳ δὲ τούτῳ δὲν καταλογίσασθαι τὰ 150 κυβικὰ μέτρα ὀξυγόνου, ζυγίζοντα 55 χιλιόγραμμα, τὰ 7 χιλιόγραμμα ἢ 3,000 κυβικὰ μέτρα ὕδρονου καὶ τὸ ἐν ἡμῶν κυβικὸν μέτρον ἀζώτου, αἷτινα ἐξήγαγεν ἐκ τοῦ σώματος ἕνεκα, ὡς εἶπε, τοῦ μεγάλου ὄγκου, ὅν πάντα ταῦτα κατεῖχον. Πάντα τὰ στοιχεῖα ταῦτα, συνδυαζά-

μενα, αντιπροσωπεύουσιν εν τῷ ἀνθρωπίνῳ σώματι, 55 χιλιογράμματα ὕδατος, 7 χιλιογράμματα καὶ 50 γραμμάτια πηκτικώματος, 6 χιλιογράμματα λίπους, 4 χιλιογράμματα ἰώδους ὕλης (fibrine) καὶ λευκώματος, 3 χιλιογράμματα καὶ 50 φορικῆς ἀσβέστου καὶ ἄλλα μεταλλικὰ ἄλατα. Τοιαύτη, κατὰ μέσον ὄρον, ἡ χημικὴ σύνθεσις τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος. Ὅστω, τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου εἶναι σύνθεσις σωματίων ἀεριοδῶν, πολλοῦ ὀξυγόνου μετὰ στοιχείων μεταλλικῶν εἰς μικρὰν ἀναλογίαν. Τὰ ἀεριοδῶν ταῦτα σώματα καὶ τὸ ὀξυγόνον τοῦτο ἐπανέρχονται τάχιον ἢ βράδιον εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν, τὴν μεγάλην αὐτὴν δεξαμενὴν, τὸ μέγα αὐτὸ γαζόμετρον.

Καθ' ἕτερον χημικόν τοῦ Λονδίνου, τὸν Κ. Lewis, ἀνοίξαντα ὑπὲρ τὰ ἑκατὸν μολύβδινα νεκροφόρα κιβώτια ἐκ τῶν ὑπογείων νεκροταφείων τῆς μεγαλοπόλεως ταύτης, φαίνεται, ὅτι μετὰ ἑκατὸν ἔτη μόλις σῶζονται 7 ἕως 8 χιλιογράμματα ὀσπῶν, ὀλίγον ἀέριον, ἀμμωνιακόν, ἀνθρακικόν ὀξὺ καὶ τις ἀέρος ποσότης. Κατὰ μέσον ὄρον, ἀπαιτοῦνται ἑπτὰ ἔτη πρὸς τὴν τελείαν ἀεριοδῶν διάλυσιν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, κεκλεισμένου ἐντός ξυλίνου κιβωτίου. Βεβαίως τὰ τοιαῦτα φαινόμενα, ἐν χώρᾳ ὑγροῦ κλίματος, πρέπει νὰ τροποποιηθῶσι διὰ τὰς ξηροτέρας· ἀλλὰ νομίζομεν, ὅτι ἐντός τοῦ πιθανοῦ εὐρισκόμεθα, εἴαν εἰς δύο ἢ πρὸς τῆς γεννήσεως αἰῶνας ἐκτείνωμεν τὸν χρόνον, τὸν χρήσιμον πρὸς τελείαν τῆ ἀτμοσφαῖρα ἀπόδοσιν τῶν ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ σώματι περιεχομένων ἀεριοδῶν στοιχείων. Ὅστω 500 ἑκατομμύρια πτωμάτων ἀποδίδουσιν εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν, ἐπὶ τῆ βᾶσει 55 χιλιογράμμων ὀξυγόνου ἑκαστον, 27,500 ἑκατομμύρια τόνους. Ἐν τῷ ἀέρι δέ, ἐν ἀναπνεόμενῳ, ὑπάρχει ἐκ τοῦ ὀξυγόνου τούτου ποσότης τις· διότι ἡ σύνθεσις τῆς ἀτμοσφαίρας, συγκινημένης ἀκαταπαύστως ὑπὸ τῶν κινήσεων, ἀξυφίσταται, διαμένει ὁμογενής. Ἡ ὅλη ποσότης τοῦ διὰ τῆς ἀναπνοῆς καταναλισκομένου ὀξυγόνου, αἱ χημικαὶ σύνθεσις καὶ αἱ ἀποσυνθέσεις ἀμμοποδοῦνται ὅστω εἰς 31, 861, 488 ἑκατομμύρια τόνων, καταναλωθέντων ἀχρι σήμερον ὑπὸ τῆς ὀργανικῆς ζωῆς. Ἐκ τῶν ἑκατομμυρίων τούτων 275, 000 ἑκατομμύρια προέρχονται ἐκ τῆς ὑπὸ τῶν πτωμάτων ἀποσυνθέσεως, 31,311, 488 ἑκατομμύρια δὲ ὑπὸ τῆς ἀναπνοῆς.

Ἐάν ἤδη παραλάβωμεν τὸν ἀριθμὸν τοῦτον πρὸς τὸν ἀνωτέρω ὑπολογισθέντα, ὡς περιεχόμενον ὀλόκληρον τῆς ἀτμοσφαίρας, εὐρισκομεν, ὅτι ἐχρησιμοποίηθη μόνον τὸ τριακοστὸν δεῦτερον μέρος τοῦ ὅλου ὀξυγόνου· ἐν ἄλλοις ἐπὶ 32 χιλιογράμμων ὀξυγόνου ἀπορροφημένων παρὰ τοῦ ἀνθρώπου, ἐν μόνον χιλιογράμμῳ μέχρι τοῦδε ἐχρησίμευσεν, ἀνενεώθη ἢ μεταποιήθη εἰς ὀργανικὸν σῶμα. Πρέπει λοιπὸν νὰ ζῆση ἡ ἀνθρωπότης τριακοντάκις δύο ἢ ὅσῳ ἐξῆς μέχρι σήμερον, ἥτοι

3,840 ἕως 4,000 αἰῶνας ὅπως ἑκαστον μέρειον τοῦ ὀξυγόνου, τοῦ τῆν ἀτμοσφαῖραν συνιστῶντος, θεωρηθῆ ὡς χρησιμεύσαν ἤδη ἀπαξ.

Αἱ προηγούμεναι παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς συνθέσεως τοῦ σώματος ἡμῶν, αἱ εἰς τὸν νοῦν ἡμῶν προκύπτουσαι, ὅταν θεωρήσωμεν τὴν σύστασιν τῶν ὀργανικῶν σωματίων, φέρουσιν ἡμᾶς εἰς μελέτας βαθείας. Πόσα χιλιογράμματα ὀξυγόνου δὲν καταναλίσκομεν καθ' ἑκάστην ἡμέραν τῆς ὑπάρξεως ἡμῶν; Πόθεν ἐρχεται τὸ φωσφόρον, τὸ ὕδρογόνον καὶ πᾶσαι αἱ διάφοροι οὐσίαι αἱ συνιστάσαι ἡμᾶς καὶ τὰ ἄλλα ὀργανικὰ ὄντα τῆς δημιουργίας; Ἄνθος ἢ καρπός, σταλαγμὸς δρόσου ἢ ἄντομον περιέχουν, πτηνὸν ἢ ἰχθῦς, δυνάστης ἰσχυρὸς τῆς γῆς, γυνὴ θαυμασία καὶ λατρευομένη, πάντες τὴν αὐτὴν ἔχετε ἀρχὴν, ἐκ τῆς αὐτῆς δεξαμενῆς ἀντλοῦντες τῆς ζωῆς τὰ ἄτομα, ἅτινα ἴσως ἀπετέλεσαν τὰ σώματα ὄντων πρὸ ὑμῶν ὑπαρξάντων, ἐρχονται δ' εἰς νέαν κοινωνίαν ἐφάπαξ εἴτε νὰ περιπτωχθῶσιν ἐν τοῖς κόλποις τοῦ ἡμετέρου σώματος! Ἡ ὅλη λοιπὸν ταξειδεύει ἀδιακόπως καὶ αἰώνως, ἀπὸ βαθυτάτων χρόνων, ἐν δὲ τῷ διαστήματι τούτῳ ἐσωρεύθησαν τὰ λείψανα ἐπέκεινα τῶν πεντακισχιλίων διλιουρίων ἀνθρωπίνων δυνάμεων, μὴ ὑπολογιζομένων τῶν ἐξαλειφθέντων ζώων.

(Ἐκ τοῦ Nord) (Αἰών).

**Κληδών=Κλήδονας.**

Κατ' ἔτος ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς γεννήσεως τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου, Ἰουνίου 24, ἐπαναλαμβάνεται ἀρχαιοτάτου μαντικὸν ἔθιμον ὁ κ λ η δ ο ν α ς κοινῶς λεγόμενος. Γίνεται δὲ ἡ μαντεία αὕτη κατὰ τὸν ἐξῆς περίπου τρόπον. Τὴν προτεραίαν τῆς ἑορτῆς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου γυναῖκα μάλιστα καὶ νεανίσκοι ρίπτουσιν ἑκαστος ἐν κιβωτίῳ πληνίῳ ἢ ξυλίνῳ πλήρει ὕδατος τοὺς ἑαυτῶν δακτυλίους. Ἡ ἐπιτετραμμένη γυνὴ τὴν τήρησιν τοῦ κιβωτίου θέτει αὐτὸ τὴν νύκτα ἀνοικτὸν ὑπὸ τοὺς ἀστέρας ὅπως μαγευθῆ ὑπὸ νύκτα δὲ πάλιν τὸ κλέει διὰ μανδυλίου καὶ τὸ εἰσάγει εἰς τὸν οἶκόν τῆς. Τὸ κιβώτιον τοῦτο ὀνομάζουσι κυρίως κ λ η δ ο ν α. Τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν περὶ δείλην συναθροίζονται ἐπὶ τὸ αὐτὸ οἱ κληδονιζόμενοι καὶ ἀνοίγουσι τὸν κλήδονα· ἐξάγοντες διὰ χειρὸς παιδαρίου, ἔχοντος ζωντανούς τοὺς γονεῖς του, διαδοχικῶς τοὺς δακτυλίους, στίχων τινῶν πρὸ τῆς ἐξαγωγῆς ἐκφωνουμένων· οἱ στίχοι αὗτοι εἶναι αἱ τῶν ἀρχαίων κ λ η δ ο ν α ς. Ἴνα νοηθῆ κάλλιον τὸ κληδόνισμα φέρομεν ἕν παράδειγμα τὸ ἐξῆς. Μία τις τῶν κληδονιζομένων λέγει δύο στίχους, ὡς λ. χ.

Εἶσαι εὐμορφὴ κυρία  
πλὴν θ' ἀργήσ' ἢ ὑπεκνῶρεαι!

ἅμα ἐκφωνηθέντων τῶν στίχων τούτων ὁ μικρὸς παῖς

ἐξάγει τὸν τυχόντα δακτύλιον· εἰς τοῦτον δὲ ἀνήκουν οἱ δύο στίχοι· καὶ ἡ λαμβάνουσα τὸ δακτυλίδιον τῆς λαμβάνει ὡς μάντευμα καὶ τοὺς δύο ἐκείνους στίχους, τοὺς ὁποίους εἰ δεισιδαιμονέστεραι τῶν γυναικῶν πιστεύουσιν ὡς θεῖους χρησμούς, καὶ προσέχουν πολὺ εἰς αὐτούς. Ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον ὁμοῦ εἰς τὰς κυριώτερας πόλεις τῆς Ἑλλάδος τὸ τοιοῦτον κληδόνισμα γίνεται μᾶλλον χάριν παιδείας, ἢ καὶ πολλὰ προβεβηκυῖαι παρθένοι ὄνειρεύονται ἐντεῦθεν χρυσὴν τύχην. Ἐν γένει ὁμοῦ οὐδεμία πίστις διδεται εἰς τὸ τοιοῦτον μάντευμα καὶ ἐντεῦθεν ἡ παροιμία «αὐτὰ τὰ λέγουσιν εἰς τὸν κλήδονα» δηλ. εἶναι ψευδῆ καὶ ἀνυπόστατα τὰ λεγόμενα. Ὅστω λοιπὸν γίνεται σήμερον τὸ κληδόνισμα, πῶς δὲ ἐγένετο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις δὲν εἶναι ἀκριβῶς γνωστόν.

Τοῦτο μάνον γνωρίζομεν ὅτι ἡ ἀρχαία λέξις κληδών σημαίνει φήμη, οἰανόν, μαντεῖαν. Ἐκ τῆς λέξεως δυνάμεθα νὰ εἰκάζωμεν ὅτι λόγοι τινὲς εἰς ὠρισμένης περιστάσεως ἐκφωνούμενοι, ὡς νῦν κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου, ἐθεωροῦντο ὡς μαντεῖματα, καὶ ἐντεῦθεν «κ λ η δ ο ν α ς» ἐκαλοῦντο τὰ τοιαῦτα.

Ὁ Πausanias (9, 11, 7) ἀναφέρει ὅτι περισσώτερον τῶν ἄλλων Ἑλλήνων οἱ Σμυρναῖοι ἐμαντεύοντο ἀπὸ κληδόνων καὶ εἶχον εἰς τὸ ἀνω μέρος τῆς πόλεως καὶ ναὸν τῆς θεᾶς Κ λ η δ ο ν ο ς. Ἴδου αὐτὰ αἱ λέξεις τοῦ Πausanias: «Μαντικὴ δὲ καθέστηκεν αὐτόθι ἀπὸ κληδόνων, ἢ δὲ Σμυρναίους μάλιστα Ἑλλήνων χρωμένους εἶδα· ἐστὶ γὰρ καὶ Σμυρναίους ὑπὲρ τὴν πόλιν κατὰ τὸ ἔκτος τοῦ τείχους κληδόνων ἱερὸν». Καὶ ὁ Ἀριστειδῆς γράφει (τέμ. 1, σελ. 507) τὰ ἐξῆς περὶ τῆς θεᾶς Κ λ η δ ο ν ο ς. «Τοῖς μὲν τῆς Κληδόνος βωμῶς προσιόντες βουλοῖμεθ' ἂν ὡς εὐφημότατ' ἀκούειν· οὕτως ἰσχυρόν τι τὸ τῆς θεοῦ ταύτης ἠγοῦμεθα». Ἀλλὰ, καθὼς εἶπομεν, δὲν γνωρίζομεν τὸν τρόπον καθ' ὃν ἐκλήδονιζοντο ἱερεῖς αὐτοί.

Ἡ λέξις κληδών παρ' Ὀμήρῳ σημαίνει φήμη, κλέος, παρὰ δὲ τοῖς τραγικοῖς σημαίνει καὶ μαντεῖαν ὡς καὶ παρ' ἡμῖν. Ὁ Σοφοκλῆς, Οἶδ. Τύρ. 258 λέγει «εἴ κληδόνος καλῆς μάτην βροῦσης ὠφέλημα γίγνεται;» Αἰσχύλος Πρὸμ. 484 «Κληδόνας τε δυσκρίτους ἐγνώρισα αὐτοῖς». Ὁ δὲ Πλούταρχος ἐν τοῖς ἠθικοῖς λέγει «Οὐκ ἔστιν ἀνδρὸς ἐκ κληδόνων, ἢ πταρμῶν μεταβαλλομένου».

Ἐκ τούτων συνάγεται ὅτι καὶ ἡ λέξις εἶναι ἐλληνικὴ καὶ τὸ πρᾶγμα ἐλληνικόν. Ἐκ τούτου παράγονται αἱ λέξεις κληδονίζομαι = μαντεύομαι· κληδόνισμα = μάντευμα, οἰωνός· κληδονισμός = οἰωνισμός· κληδονιστής = οἰωνοσκόπος, μάγος.

Γράφεται δὲ ὑπὸ τινῶν ἢ κληδών με ὑπογεγραμμένοι· ἀλλ' ὀρθότερον ἀνεῦ τοῦ ι ὡς ἀπὸ τοῦ καλῶ, κλήσω κληδών (Ἡρωδιανός· καὶ Μέγα Ἐτυμολογικόν) καὶ οὐχὶ ἀπὸ τοῦ κλεῖζω ἢ κληζῶ.

**Περὶ τοῦ μακροκεφάλου φυσητήρος.**

Ἐν τῶν περιεργότερων καὶ ὠφελιμωτέρων ζώων ἀνηκόντων εἰς τὴν τάξιν τῶν κητῶν εἶναι ὁ μακροκέφαλος φυσητήρ (Physiter macrocephalus) ὑπὸ τῶν ζωολόγων καλούμενος. Τὸ ζῶον τοῦτο ἔχει τὸ σχῆμα τῶν ἰχθύων καὶ εἶναι θηλαστικόν, μαστοφόρον. Τὰ γιγαντιαία ταῦτα ζῶα εἶναι κάτοικα τοῦ βορείου ὠκεανοῦ καὶ ἰδίως εὐρισκονται μεταξύ Νορβεγίας καὶ Ἀμερικῆς· ἔχουν μήκος 60—100 ποδῶν καὶ περιφέρειαν 30—50 ποδῶν· ἡ κεφαλὴ τοῦ φυσητήρος εἶναι ὑπερμεγέθης κατέχουσα σχεδὸν τὸ ἡμισυ τοῦ σώματος, 40—50 ποδῶν, καὶ διὰ τοῦτο μακροκέφαλος· ἐκλήθη. Ἐντός τοῦ κοίλου τῆς κεφαλῆς διηρημένου εἰς ἄλλας κοιλότητας εὐρισκεται γαλακτώδης τι ἐλαῖον εἰς τοιαύτην ποσότητα ὥστε ἐνίβητε ἐκ τῆς κεφαλῆς ἐνός φυσητήρος ἀπολαμβάνονται 30 τόνοι ἤτοι 30,000 δακάδες ἐλαίου· τοῦτο τὸ ἐλαῖον τὸ ὁποῖον στερεοποιεῖται εἶναι τὸ καλούμενον Sperma Ole. Ἐκ τῶν ἐντοσθίων καὶ ἐκ τῶν ἄλλων ὀργάνων τοῦ σώματος δύναται νὰ ληφθῶσι κατὰ τὸ μέγεθος τοῦ φυσητήρος 50—60—80 τόνοι πάχους.

Κατὰ τοὺς πλείστους ζωολόγους εἶναι καὶ ἡ τόσον εὐώδης οὐσία ἡ Ἄμβρα—ἥτις ἐκρίπτεται ἐνίοτε ἐν εἰδει μεγάλων τμημάτων ἐκ τῆς θαλάσσης, νοσηρόν τι ἐκρίμα τοῦ φυσητήρος καὶ θεωρεῖται ὡς χολόλιθος τοῦ ζώου τούτου. Τὸ δράμι τῆς Ἄμβρας τιμᾶται 3—4 φράγκων. Τὰ συνήθως ἀλιευόμενα κομμάτια Ἄμβρας ζυγίζουσιν ὀλίγα δράμια· μόλον τοῦτο ἀναφέρουσι καὶ περὶ τμημάτων ζυγιζόντων 10—12—20 καὶ μέχρι 100 λιτρῶν, ὥστε τοιαῦτα κολλοσιαία κομμάτια Ἄμβρας ἀξίζουσι χιλιάδας πολλὰς ταλλήρων. Ἡ ἀλίευσις τῶν φυσητήρων ἀπασχολεῖ χιλιάδας ἀνθρώπων καὶ ἡ θανάτωσις τοῦ ζώου τούτου ἐκτελεῖται διὰ μεγάλων δοράτων, ἡατῆνε καλούμενων, δεδεμένων διὰ σχοινίων ἐπὶ τῶν ἰσθίων τῶν ἀλιευτικῶν πλοίων. Ἐάν τυχόν ὁ φυσητήρ προσβληθῆ ὑπὸ τοῦ βέλους, ὀργισθεὶς καταβαίνει μετὰ τοιαύτης καὶ τοσαύτης ὀρμῆς καὶ ταχύτητος εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης ὥστε ἀπειράκις τὰ πλοῖα ἀναστρέφονται καὶ οἱ ἀνθρωποὶ πνίγονται. Ἐκατοντάδες καὶ χιλιάδες ἀνθρώπων ἐχάθησαν εἰς τὴν ἀλίαν τῶν φυσητήρων. Τελευταῖον ἐπενόησαν Ἀγγλοὶ χημικὸς τὴν θανάτωσιν τῶν φυσητήρων διὰ τοῦ φρικώδους δηλητηρίου, διὰ τοῦ ὑδροκυανικοῦ ὀξέος κατὰ τὸν ἀκόλουθον παρέρρον, εὐστοχόν καὶ εὐεργετικόν τρόπον: ὑπεράνω τῆς αἰχμῆς τοῦ βέλους ἐντός κοιλώματος ὑπάρχει λεπτὸν ὕλειον ἀγγεῖον πλήρες τοῦ ὀξέως τούτου, ἐμπεριέχον περίπου 6—10 δράμια. Διὰ τῆς εἰσόδου τοῦ βέλους εἰς τὸ σῶμα τοῦ φυσητήρος τὸ ἀγγεῖον αἰκίποτε διαρρηγνύεται καὶ συμμιγνυομένου τοῦ δηλητηρίου μετὰ τοῦ αἵματος τοῦ ζώου προκαλεῖ τὴν νάρκωσιν καὶ δηλητηρίασιν, ὥστε μετὰ παρέλθουσιν ὀλίγων λεπτῶν ὁ τρομερὸς γίγας

του οικειανου ανέρχεται επί της επιφανείας της θαλάσσης νεοαρκαμένους και δηλητηριασμένους, ώστε αι άλλαι πράξεις προς έντελή θανάτωσιν του φυσικήρος εύκόλως, ησύχως και άφόβως πλέον έκτελούνται. Απεδείχθη προς τούτους ότι το ισχυρόν τουτο δηλητήριο δέν έχει ουδεμίαν επίβλαβή επίρροήν επί των είς τον κοινόν βιον ή είς τας τέχνας ώρλίμων μεταχειρίσεων του πάχους και του κρέατος του φυσικήρος, ώστε ή επινόησις αύτη της θανατώσεως είναι εύρηγτικωτάτη και ήρσις να είσάγεται προς σωτηρίαν των δυστυχών άλιών των φυσικήρων (φυσικήραλιών καλουμένων).

ΛΑΝΑΙΡΕΡ.

Περί των περιέργων απολιθώσεων πλησίων της Λεβαθείας καλουμένων «Κέρατα» της Λεβαθείας.

Επί τινος πεδιάδος πλησίων του Ορχομενου υπάρχουν απολιθώσεις διασπαρμέναι, αι ο κοινός λαός καλει «Κέρατα» επειδή αύται έχουν τό σχήμα κεράτων βοών. Επειδή ο λαός δέν δύναται να εξηγήση την ύπαρξιν αυτών, μήτε την αυτών γένεσιν μήτε γνωρίζουσι τί είναι ταύτα τά κέρατα, εδημιουργήθη πρόν εξήγησιν ο εξής μύθος, γνωστός τω λαω της Λεβαθείας.

Ενταύθα εζησε ποιμήν ιδιοκτήτης μεγάλων ποιμνίων, εκ δά του περισεύματος έδωκε και τοίς πτωχοίς τά ποιμνια αζήσαν και πλούτη επί πλούτου έσυσώρευσαν. προσβλήθει δ' ο ποιμήν από νόσον τινά φαντασίαν καλουμένην ένόμιζεν έαυτόν τον πρώτον της χώρας όλης και δέν έιδε πλέον τοίς πτωχοίς τουτο γνωρίζαντες οι θεοι και παροργισθέντες και ατρόχ κατέστρεψαν τά ποιμνια και την λοιπήν περιουσίαν και τά πάντα κατεστράφησαν. εκ των ποιμνίων υπελείφθησαν μόνον τά κέρατα, των προβάτων τά όποια απελιθώθησαν και ο τυράς εγγέμισε τας κοιλότητας των κεράτων αν και ο ίδιος ποιμήν εύρίσκειται ώσαύτως απολιθώμένος και που ή απολιθώσις αύτη κείται, τουτο μέχρι τουδε μένει άγνωστον.

Η απολιθώσις αύτη έχει, ως άνω έβρήθη, τό σχήμα κεράτων των βοών και τό κοίλον αυτών είναι κεκληρωμένον υπό λευκών τιτανόχων μιγμάτων. έπιστημονικώς καλούνται Hippurites cornu vaccinum. Ως ταύτα τά μόνα σχήματα κεράτων έχοντα απολιθώματα δέν προήλθον εκ καταστραφέντων προβάτων ή βοών άλλα είναι απολιθώσεις προκατακλυσμαίων ζώων.

Ε. ΛΑΝΑΙΡΕΡ.

Το όρος Αίτνα.

Εκ του υπό τά πειστήρια εύρισκομένου εκτου τεύχους του έν Κωνσταντινουπόλει εκδομένου «Λεξικού Ιστορίας και Γεωγραφίας» αποσπώμεν τό περί του όρους Αίτνης άρθρον, χάριν

εκείνων όσων μή ιδόντες εισέτι τό σύγγραμμα έπιθυμοΐσι να έχωσι γνωσίν τινά αύτο.

Πολλοί είναι οι πιστεύοντες ότι τό προκείμενον λεξικόν είναι απλή και ξερά μετάφρασις εκ του γαλλικού, άλλοι δέ, άλλοι φρονούντες, υποθέτουσιν ότι τό έργον δέν θέλει συμπληρωθή. Καθ' όσον μέν άφορά τοūs πρώτους, άφίνομεν να λαλήσωσι τά μέχρι τουδε εκδοθέντα πέντε τεύχη καθ' όσον δέ άφορά τοūs δευτέρους άρκει ήμιν να είπωμεν ότι την όριστικήν του πολυδαπάνου τουτου έργου εκδοσιν εξησφάλισεν ή ευμένεια του καθ' ήμας δημοσίου διά της ήθικης αυτού άρωγης.

Ίδου τό περί Αίτνης άρθρον:

ΑΙΤΝΑ ή Monte Gibello Ιταλιστί, ήφαιστειον όρος επί της άν. παραλίας της Σικελίας εν τη επαρχία της Κατάνης, μεταξύ 37ο 45' 40" πλ. Β και 12ο 41' 10" μήκ. Α. Τό όρος τουτο, περιζώνόμενον πανταχούθεν υπό ποταμών, χωρίζεται από πάσης σειράς όρέων και ύψοΐται 3, 287 μέτρα άνω της θαλασσίας επιφανείας. Η βάση αυτού έχει έκτασιν ήμισυκυκλιοειδή 160 χιλιομ. και επί των πλευρών αυτού κυρτούνται 300 λοφίσκοι έχοντες άνά ένα κρατήρα. Ουδέν φοβερώτερον της θέας του περιπνύου τουτου γίγαντος, όστις ένέπνευσεν εις τοūs αρχαίους ποιητάς τοσούτους μύθους, και μεταξύ άλλων την θαυμασίαν εικόνα του Τυφώνος, παρά Πινδαρω, τεθαμμένου και σπαδάζοντος υπό τό όρος τουτο (Πινδ. Πυθ. Α.). Επί των Β και Α. πλευρών αυτού και κοιλάδων φαίνονται τήδε κείεσε κώμαι και μελιοναμέναι κατοικίαι. Προς Ν και Α τό όρος παρουσιάζει εύρειαν κλιτύν, έρ' ή ανεχάραξαν ίχνη αιώνα αι πολυάριθμοι αυτού έκρηξις. Από της βάσεως μέχρι της κορυφης διαίρεται εις τρεις ζώνας, εκ των ή μιν πρώτη καλείται καλλιεργημένη ή ζώνη των άμπέλων, regione piedimontana' ή δε δεύτερη, δασώδης, regione selvasa' και ή τρίτη, έρημος ζώνη, regione souresta, ή χιονώδης υπό τινων περιηγητών. Είς τας ζώνας ταύτας δύναται να προσθήη τις ως τετάρτην την ακρωρείαν της Αίτνης, την ζώνην του πυρός, ήτις επικάθηται δικήν στέμματος επί των άλλων. Η πρώτη ζώνη παρουσιάζει, εκ της από Κατάνης έξόδου, άνεπαίσθητον κτωπέριαν, άμπελόφυτον και καλυπτομένην υπό εύρώων άγρών, τοūs όποιους διασχίζουν μακράι ταινίαί λάβας. Τά γεωργικά προϊόντα του μέρους τουτου της Αίτνης μέχρι των δασών είναι τά ώραιότερα εν Σικελία και οι αύτόθι κατοικούντες φαίνονται λιγμονούντες εν τη παμφάρμικήν χώρα, ότι πατούσαν επί γης υποκρηπτούσης φλογεράς άβύσσους. Καθ' όσον χωρεί τις προς την δασώδη ζώνην, αι κώμαι και αι κατοικίαι καθίστανται άραιότεραι και αι τελευταίον άπαντώμεναι είναι ή μονή του Αγ. Νικολάου και τό χωρίον Νικολόζι, έν ένι δε εκ των δύο τουτων μερών διέρχεται την νύκτα ο περιηγητής, πριν ή επαναλάβη τον δρόμον αυτού. Άπέναντι του Νικολόζι ύψοΐται τό φοβερόν Monte Russo (Έρυθρόν όρος), όπερ έσχηματίσθη εκ μεγάλης έκρηξέως έπισυμβάσης τω 1069, ότε, ως λέγεται, ή από του κρατήρος έξέρρευθεΐσα λάβα έσχημάτισεν αύτόθι παγίσια νέον άκρωτήριο. Άμα

άνελθόν τις επί της κορυφης ταύτης, εισέρχεται εις την δασώδη ζώνην, ένθα τά πάντα καταπλήττουσι την φαντασίαν. Πλατείαι βώγμαι, σπήλαια σκοτεινά και άγνή απόληγοντα ίσως εις άβύσσους, παλαίφατοι όροι, εύρυφυεις κατανάει προσβάλλουσι τό όμμα του περιηγητού επί της δασώδης ζώνης ταύτης, της οποίας τό έδαφος φέρει τά ίχνη βιόλων άνατροπών. Ένιαχού τά πυκνόφυλλα δένδρα άραιούνται, σπανίζουσι ή έλλείπουσι έντελώς, όλισθηρόν δε βρόσον καλύπτει τό άλλαχού παχύχλον έδαφος και αήνης εκπλήττει την βρασιν ή θεαλάδας, ήτις, παγίσια κατά την έκροήν αύτης, διατηρεί τό κυματοειδές σχήμα. Εφ' ένός των ψιλών μερών της ζώνης ταύτης ύπάρχει τό σπήλαιον των αίγών, όπερ έχρησίμευεν επί πολυώς νυκτερινόν άσυλον εις τοūs θελώντας ν' αναβώσιν επί της κορυφης να ιδώσιν έκείθεν την άνατολήν του ήλιου. Πλείστα δε άλλα σπήλαια επί της Αίτνης χρησιμεύουσι αντί παγοφυλακείων εις τοūs κατοίκους. Η δασώδης ζώνη έχει περιφέρειαν 60 χιλιομ. και 12 χιλιομ. πλάτος. Έν αύτῃ δε εύρίσκονται πέδοντες, όρυγες, άγρια περιστεραι, λαγωί, σάχχοι, δορκάδες και βάσκουσι άγέλαι βοών και προβάτων. Αφ' ύψους 3,000 μέτρ. ύπερ την επιφάνειαν της θαλάσσης άρχεται ή έρημος ζώνη, της οποίας κύρια χαρακτηριστικά είναι ο πάχος και ή χιών μέχρι του κρατήρος, έφ' ου ή εξατμιζόμενη θερμότης επιφέρει την διάλυσιν αυτών. Ένταύθα τό άγονον της φύσεως, ή σφοδρότης του άνέμου, οι ύπόκωφοι βόμβοι του ήφαιστειου, τό πάν ένούται να δώση εις τό μέρος τουτο καταπληκτικόν μεγαλείον. Ο άήρ είναι τόσον άραιός επί της έρημης ζώνης, ώστε άναπνεύει τις δυσκόλως και δέν δύναται να προβῆ έν βήμα χωρίς να βοηθήται διά των χειρών και να στηρίζεται επί περιαιδίου βρακτηρίας. Επί της έρημου και σύγγης εκείνης γης, της οποίας ουδέν δν διαταράττει την παγεράν μοναξίαν, ουδέ ζωογονεί την νεκράν φύσιν, βλέπει μετ' έκπλήξεως ο περιηγητής οίκοισκαν επίτηδες οικοδομηθέντα να σέπη τοūs περιέργους φυσιολόγους, όστινες έπιθυμοΐσι να παρατηρήσωσιν εκ του σύνεγγυς τά διάφορα του ήφαιστειου φαινόμενα. Ολίγον άποτέρω του οίκισκου τουτου φαίνονται αι στείβες αρχαίου τετραγωνικού κτιρίου άποδιδομένου άπιθάνως υπό τινων αρχαιολόγων εις τον Έμπεδοκλέα, όστις, καθ' ό αύτοι λέγουσιν, έχρηστο τω κτιρίω αντί σκαπιζ: ένεκα τουτου δε καλούνται σήμερον τά έρείπια ταύτα «Πύργος του φιλοσόφου». Τινες πάλιν των αρχαιολόγων φρονούσιν ότι ή οίκοδομή αύτη ήτο ναός του ήφαιστου και άντικρούονται υπ' άλλων άπυθεικνούντων διά του Αιλιανού και άλλων συγγραφέων, οιτινες άναφέρουσιν ότι ο ναός του ήφαιστου ήτον έντός άλσους, ότι ή ύπαρξις τοιούτου άλσους είναι πάντη άπίθανος, διά τό άδύνατον της βλαστήσεως επί του ύψους εκείνου. Άλλοι τέλος συμπεραίνουσιν ότι οι τοίχοι αύτοι άνήκον εις κτίριον οικοδομηθέν κατά διαταγήν του Αδριανού, ότε ήθόλησε να επισκεφθῃ την Αίτναν. Η στεφάνη της Αίτνης ή ή ζώνη του πυρός έχει σχεδόν 400 μέτρων ύψος, 8,000 περίπου περιφέρειαν κατά την

βάσιν και άπαιτούνται δύο ώραι να φθάση εις τό χείλος του κρατήρος. Από της μελαίνης και άποκρήμευ αυτου κτωφέριαις κυλινδούται κατά πᾶσαν στιγμήν σκικραι, πετροκίσαρις, τέφρα εκ του κρατήρος υποθρῆσκουσα και γναφαλώδη νέφη, σχηματιζόμενα υπό πυκνών και δυσωδών άναθυμιάσεων. Το στόμιον της Αίτνης είναι βάραθρον άγανές, άπόβροχτον, άκανόνιστον κατά τό σχήμα και την περιφέρειαν τό έμβαδόν αυτού, έχον ίσως μιᾶς λευγης περιμετρον, είναι βαγώδες πυκνοί καπνού στρόβιλοι εκφεύγουσι των βωγμάτων των βράχων πίδακες πυρός άναθρῆσκουσιν εκ πολλών έσωτερικων κρατήρων και πάλιν βαραθρούται διά μέσου των σπειροειδών βράχων μέχρι της άβύσσου, εκ της άνέρορον ταύτα δε συνοδεύουσιν υποθρόνιοι σμάραγοι. Κατά πηκτική και θαυμασία αντίθεσις παρουσιζεται εις τά βλέμματα εκτεινόμενα από της κορυφης του φοβερού τουτου ήφαιστειου επί της Σικελίας όλης. Παρατηρεί τις τοūs εύρεις λιμένας, ους ή φύσις διώρυξε, τας πλουσίας αύτης πόλεις, τοūs εύφρους λιμῶνας, τοūs γονιμοποιούντας αύτην ποταμούς, και μακράν επί της θαλάσσης τας νήσους, αττι-ες φαίνονται ως σκιρτώσαι έν τῷ μέσω των κυμάτων. Καθ' ην στιγμήν ανατέλλει ο ήλιος, ή Αίτνα στέλλει την σκιάν αύτης προς τά κάτω και σκιαζουσα τό ήμισυ της άπειρου εκείνης εκτάσεως βυθίζει αύτό εις πυκνήν σκοτίαν. Η Αίτνα άνήκει, γεωλογικώς, εις την τρίτην περίοδον, ήτοι εις την σκιερην εποχήν. Συνίσταται δε κυρίως εκ ήφαιστειωδών και υποσταθμωδών βράχων δύσκολον όμως είναι να προσδιορισθῃ ή άναλογία των συστατικων τουτων μερών, διότι τό πρῶτον τουτου ήφαιστειου εκκαλύφθη υπό παχείας λάβας. Η βάση αυτού σύγκεται εκ ειδους τινός υποκωνίου άργιλλοσιταίου, μεμιγμένου κτηρήν άμμου και θαλασσίας κοχχυλλίαις προς δε τό Πάτερον άπαντάται βασάλτης εις ικανώς μεγάλην ποσότητα. Είς τας άναριθμήτους βωγμάς αυτού εύρίσκεται χρυσόλιθος, ζεόλιθος, σεληνίτης, χαλκός, υδράργυρος, στυπτήρια, λίτρον, βιτριόλιον, σίδηρος, άμιάντος και πρό πάντων έξαίρετος πλαστική γῆ. Ένταύθα υπάρχουν εις ποσιν πλείσται πηγάι αιδηρούχοι, Ουοΐχοι και θερμαι. Επί της επιφανείας της Αίτνης ουδεις βρει βράχ διότι ή του έδάφους θερμότης έποφόρα πᾶσαν εκμάδα ύδατος.

Εκρήξεις της Αίτνης. Εκ της περί του αιτναίου πυρός, σιωπῆς του Όμήρου συμπεραίνομεν ότι επί των χρόνων εκείνου τό ήφαιστειον ήβρει, ως και επί Στράβωνος. Κατά δε τό έαρ του εκτου έτους του Πελοποννησιακού πολέμου έβρόη, καθ' ή λέγει ο Θουκυδίδης, βράχ πυρός εκ της Αίτνης και έφθειρε γῆν τινά των Καταναίων, οιτινες κτώσκον υπό τό όρος. Ελέγετο δε ότι ή έκρηξις αύτη συνέθη πανήκοντα έτη μετ' έτέραν προγενεστέραν, και ότι τρεις τοιαύται έγένοντο αφ' ου ή Σικελία φώκετο υπό Έλλήνων.

Ο άριθμός των έκρηξεων, έν μνησίαν ποιείται ή ιστορία, συμ- προσούται εις 96, ήτοι

Πρό Χριστού . . . . . 10



Κατὰ τὸν Α' μ. Χρ. αἰῶνα. . . . .	1
Γ' . . . . .	1
Θ' . . . . .	1
ΙΒ' . . . . .	2
ΙΓ' . . . . .	4
ΙΔ' . . . . .	3
ΙΕ' . . . . .	4
ΙΣ' . . . . .	9
ΙΖ' . . . . .	22
ΙΗ' . . . . .	32

Ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ 10' αἰῶνος . . . . . 10  
 τὸ ἔλρον . . . . . 96

Κατὰ τὴν τῷ 1669 συμβῆσαν ἐκρηξίν ἐπελογίσθη ὅτι ἡ ἐκ-  
 μύσασα λάβα ἤτὸν 140 εκατομ. κυβικῶν ποδῶν. Ἡ ἐπὶ Πι-  
 σαγόρου γενομένη ἐκρηξίς κατέχευε καὶ ἐξηφάνισε τὴν Σκιρωνίαν,  
 τὴν Νάξον, τὴν Ἰννησαν καὶ τὴν Ἰθάκην, ἥτις ἴσο περιφέρως  
 διὰ τὸ μέλι αὐτῆς. Ἡ Κατάνη τρεῖς ἐκ θαλασσιῶν κατεστρέφη  
 κατὰ τὴν πρώτην ἐκρηξίν τοῦ 1179 ἀπωλέθησαν 15,000 ψυ-  
 χῶν ἐν μόνῃ τῇ πόλει ταύτῃ· κατὰ δὲ τὴν δευτέραν, τῷ 1669,  
 20,000, καὶ κατὰ τὴν τρίτην, 1693, 18,000, μετὰ 60  
 χωρίων. (Νεολόγος)

**Θειοθήρημα εἰς Καϊάφον ἢ τῶν Ἀνιγράδων  
 Νυμφῶν**

Ἐν ἐκ τῶν θειούχων θερμῶν ὑδάτων τῆς Ἑλλάδος, τὸ ὁποῖον  
 ἔχει ἐν τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις μεγίστην ἐπιπέδωσιν, τὸ ὁποῖον  
 ὁμοίως τὴν σήμερον εὐρίσκειται ἐντελῶς παρημελημένον, ὑπάρχει  
 εἰς τὴν Ἠλιάν, ἢ ἕως περίπου μακρὰν τῆς πόλεως Πύργου εἰς  
 τὰς ὑπερβαίνας τοῦ ἔρους Καϊάφῃ· ἐκ τοῦ ὀνόματος δὲ τοῦ ἔ-  
 ρους ὀνομάζονται καὶ τὰ ἐκεῖ ἀναβύοντα ὑδάτα τοῦ Καϊάφῃ.  
 Ταῦτα ἀναβύοντα ἐντὸς σπηλίου, εἰς τὸ ὅσον λέγουσιν οἱ  
 ἐκεῖ κάτοικοι, ὅτι ὑπάρχουσι στοίχιαι (φιντάσματα) τὰ ὅποια  
 δύναται νὰ βλάψωσι τοὺς ἐκεῖ διατρίβοντας. Τὸ σπήλαιον  
 τοῦτο διαφέρει φρικτῶς εἰς τὸν θεῶν, αἱ τρομερὰ διασφαλαί-  
 ῃ δὲ ἐξέρχονται θειοθεῖαι ἀτμοὶ καὶ τὰ ἐκ τῶν ἐκεῖ λιμνα-  
 ζόντων θειούχων ὑδάτων ἐκλυόμενα ἀέρια, ἐπιβλαβέστατα ἐπὶ  
 τῆς υγείας τοῦ ἀνθρώπου, ἀποκατασταίνουσι τὴν εἴσοδον, ἥτις  
 γίνεται διὰ μικρῶν πλοιαρίων, πολλὰ ἐπικινδύνου.

Τὸ ὕδωρ τοῦτο διερχόμενον δι' ἐνὸς βάλτου εἰσβάλλει εἰς  
 τὴν θάλασσαν, καὶ ἀναμιγνύμενον μετ' αὐτῆς διδὲι πολλὰς  
 ἀφορμὰς νὰ φορῶσιν οἱ ἰχθεῖς πλησίον τοῦ ἰχθυοτροφείου,  
 ὥστε ἄπειρον πλήθος τεθνεώτων ἰχθύων βλέπει τις ἐντὸς τοῦ  
 σπηλίου τοῦτου καὶ εἰς τὰς ὄχθας τῆς θαλάσσης. Ἐκτὸς τῆς  
 ἐφαρμογῆς τῶν θειούχων τούτων ὑδάτων κατὰ τῶν πλέον δισ-  
 κίων δερμικῶν νοσημάτων, κατὰ βρουματικῶν καὶ ἀρθριτικῶν  
 ἐνοχλήσεων, ἢ ἐνταῦθα ἐν μεγίστῃ ἀφθονίᾳ εὐρισκομένη ὀσεία-  
 φώδης ἰλὺς δύναται νὰ χρησιμεύσῃ πρὸς κατασκευὴν θειοῦλυ-  
 ολούτρων κατὰ τῶν νοσημάτων τῶν ἀνθρώπων.

Περὶ τοῦ ἐνταῦθα ὑδάτος ἀναφέρει ὁ Πανσυνίας τὰ ἑξῆς:  
 « Πρὸς γὰρ δὴ τῷ ἀντροῦ τῶν Ἀνιγράδων νυμφῶν ἔστι  
 « πηγὴ ὑψ' ἢς ἔλαινον καὶ τυρώδες τὸ ὑποπίπτον γί-

νεται χωρίον· ὑποδέχεται δὲ τὸ πλεῖστον τοῦ ὑδα-  
 « τος ὁ Ἀνιγρός βαθὺς καὶ ὑπτιος ἄν, ὥστε λιμνάζειν.  
 « Θεσιώδης δ' ἄν ὁ τόπος ἐξ ἑκοσι σταδίων βαθύων  
 « ἔχθην παρέχει, καὶ τοὺς ἰχθύας ἀβρώτους ποιεῖ. Μυ-  
 « θεοῦσι δ' οἱ μὲν ἀπὸ τοῦ τῶν τετραμμένων Κενταύ-  
 « ρων τινὰς ἀπονίψασθαι τὸν ἐκ τῆς Ἰδρας ἰόν· οἱ  
 « δὲ ἀπὸ τοῦ Μελάμποδα τοῖς ὑδασι καθαρίσας φρή-  
 « σασθαι πρὸς τὸν τῶν Προϊτίδων καθαρμῶν. Ἄλφουσι  
 « δὲ καὶ Λεύκας καὶ Λειχῆνας ἴαται τὸ ἐνταῦθα λου-  
 « τρῶν. »

Ὁ ἴδιος Πανσυνίας λέγει ταῦτα.  
 « Ἔστι δὲ τῷ Σαμικῷ σπήλαιον οὐκ ἄποθεν τοῦ ποτα-  
 « μού, καλούμενον ἀνιγράδων νυμφῶν· δε δ' ἄν ἔχων  
 « Ἄλφον ἢ Λεύκην εἰς αὐτὸ εἰσέλθῃ, πρῶτα μὲν ἐν ταῖς  
 « Νύμφαις εὐξασθαι καθεστῆκεν αὐτῷ καὶ ὑποσχέ-  
 « σθαι ὅποιανδήποτε. Μετὰ δὲ ἀποσμήχει τὰ νοσοῦν-  
 « τα τοῦ σώματος, διανηζόμενος δὲ τὸν ποταμὸν δ-  
 « α νειδὸς μὲν ἐκεῖνο κατέλειπεν ἐν τῷ ὕδατι αὐτῷ, ὃ  
 « ὑγιῆς τε ἀνεῖσι καὶ ὀμύχρους. »

Ἴδου ποῖαν ἐπιπέδωσιν ἔχει τὸ τοῦτο τὸ ὕδωρ ἐν τοῖς ἀρχαιο-  
 « τάτοις χρόνοις πρὸς θεραπείαν τῶν πλέον δυσίατων δερμικῶν  
 « νοσημάτων, καὶ τὰς αὐτὰς ἱαματικὰς ιδιότητας διατηρεῖ σή-  
 « μερον, ἀρκεῖ νὰ ἀποκατασταθῇ τοῖς βουλομένοις προσέρχεσθαι  
 « προσίτην, καὶ τότε χιλιάδες πασχόντων ἠθέλον μεταβαίνειν πρὸς  
 « τὰ θειοθερμα τῶν Ἀνιγράδων νυμφῶν. Σ ΛΑΝΔΕΡΡΕ

**Ζάχαρις κρυσταλλώσιμος ἐκ τοῦ ἀραβοσίτου**

Ζάχαρις κρυσταλλώσιμος λαμβάνεται μόνον ἐκ τοῦ ζαχαρο-  
 κάλαμου καὶ ἐκ τῶν σούτων (κοκκινουγούλιων) καὶ ἐκ τοῦ  
 ζαχαροσφενδαμίου, δένδρων φυομένων καὶ καλλιεργουμένων εἰς  
 τὴν Ἀμερικὴν.

Ζάχαρις κρυσταλλώσιμος ὁμοία τῶν ἄλλων εἰδῶν ζαχαρέως  
 δύναται νὰ ἐξαχθῇ ἐκ τοῦ ἀραβοσίτου Zsa Mens. Ὁ ἐν τῷ στε-  
 λέχει τῶν φυτῶν τούτων ἀπὸς ἐμπεριέχει πλεονέτερον ποσὸν ζα-  
 χάρως ἀπὸ τὰ σούτλα καὶ εἰς τὰς Ὀμοσπόνδους πολιτείας τῆς  
 Ἀμερικῆς ἐξήγαγον 16 0)0 κρυσταλλώσιμου ζαχαρέως καὶ 66  
 τοῖς 0)0 σιροπίου. Ἐν περίπτῳ στρέμμα ἔδωσαν 4,150 λίτρας  
 σακχαρέως. Ἡ ἐξαγωγή τῆς ζαχαρέως ἐκ τοῦ ἀραβοσίτου γίνεται  
 ἐπίσης διὰ τῆς ἐκθλίψεως τῶν στελέχων καὶ διὰ τῆς τοῦ ὁποῦ  
 ἐξατμίσεως. Ἡ κατασκευὴ τῆς ζαχαρέως ἐκ τοῦ ἀραβοσίτου  
 ἔχει δύο μεγάλα πλεονεκτήματα α) ὅτι ὁ ἀραβοσίτος δύναται  
 νὰ συλλεχθῇ 70—80 ἡμέρας μετὰ τὴν σπορὰν του, ἐνθ' ὃ ζαχα-  
 ροκάλαμος ἀπαιτεῖ πρὸς ὠρίμασιν 17—18 μῆνας καὶ διεκκῆ  
 φροντίδα ἐκ μέρους τοῦ καλλιεργούτος. β) ἡ ἐκθλίψις τοῦ ὁ-  
 ποῦ ἀπαιτεῖ μικρὰν μόνον δύναμιν καὶ ἐκτελεῖται διὰ ὀλιγοδα-  
 τάνων μηχανῶν καὶ μύλων.

Ἐνεκα τούτων τῶν πλεονεκτημάτων ἡ τῆς ζαχαρέως ἐξα-  
 γωγὴ ἐκ τοῦ ἀραβοσίτου ὀλιγὸν γενικεύεται εἰς τὰς Ὀμο-  
 σπόνδους πολιτείας.

Ἐάν ὁ ἀραβοσίτος σχηματίζῃ βλαστοὺς πρέπει νὰ ἐκκοπῶ-  
 νται καὶ τοιοῦτοτρόπως διαμῆναι ὁ ὀπὸς εἰς τὰ στελέχη, αὐξά-  
 νει καὶ βελτιοῦται.

ΛΑΝΔΕΡΡΕ.